

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

ROZWÓJ I PRAKTYKA

Zakopane (PL)

29.12.2017

WSPÓŁORGANIZATORZY:

The East European Scientific Group (Azerbaijan, Belarus, Poland, Serbia, Ukraine),
Virtual Training Centre «Pedagog of the 21st Century»,
Global Management Journal.

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(29.12.2017) - Warszawa, 2017. - 76 str.

ISBN: 978-83-65608-93-2

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Nakład: 100 egz.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2017

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

КОМИТЕТ НАУКОВЫ:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Ćekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

КОМИТЕТ ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горюхов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

**ВИШГОРОДСЬКИЙ РАЙОН КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ТА ЙОГО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН**

Компанець Е.В. 6

**ЗАСТОСУВАННЯ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНОГО
ТЕСТУВАННЯ У ПРОФІЛАКТИЦІ РИЗИКУ
РОЗВИТКУ ОЖИРІННЯ**

Козирев А.В. 9

**СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА АМИНОКИСЛОТНОГО СОСТАВА
ТЕЛЯТИНЫ ОТ БЫЧКОВ РАЗНОГО ГЕНОТИПА**

Голубенко Т.Л. 16

**ВИКОРИСТАННЯ АПІВІТУ ДЛЯ БОРОТЬБИ
З ВАРРОАТОЗОМ БДЖІЛ**

Разанова О.П. 19

**ДУХОВНО - НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ
СРЕДСТВАМИ НАРОДНОГО
ДЕКОРАТИВНО - ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА**

Нигматуллина Р.И. 22

**«ТОПИЛИНСКАЯ» ВЕТВЬ В ИСПОЛНИТЕЛЬСКОМ
ИСКУССТВЕ ПИАНИСТОВ ДОНБАССА**

Гердова Т.С., 24

**ВИКОНАВСЬКЕ МИСТЕЦТВО ПІАНІСТІВ-ПЕДАГОГІВ
КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ (ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ) ДРУГОЇ
ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Мітлицька В.А., 28

**ТВОРЧІСТЬ ДМИТРА ГНАТЮКА:
ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Бондарчук В.О. 32

**ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ МАСИ ТІЛА ПРИ ЛІКУВАННІ АКНЕ
У ЖІНОК З СКЛЕРОПОЛІКІСТОЗОМ ЯЄЧНИКІВ**

Галникіна С. О., Смаглій З. В., Павлишин А.В. 40

**SOME ASPECTS OF THE COGNITIVE SURVEY
STUDY OF VICTIMS OF THE CHERNOBYL ACCIDENT**

Tkachenko A.V. 42

**НАЦИОНАЛЬНАЯ СКАУТСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ УКРАИНЫ
«ПЛАСТ» КАК СРЕДА ГЕНДЕРНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ
СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ**

Кизь О. 45

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ РЕВНОЩІВ НА ПОДРУЖНІ ЗРАДИ Петяк О.В.	50
GENDER IDENTITY OF THE DEPRIVED YOUTH Kiz O.B.	52
ПОТРЕБОВО – МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ Бугерко Я. Н., Колос А.О.	55
ПРОБЛЕМЫ АКСИОЛОГИИ В СОЦИАЛЬНЫХ И ГУМАНИТАРНЫХ НАУКАХ Тулибаева Г.Р., Цапиенко В.А.	59
ХУДОЖНЄ КІНО ЯК СИСТЕМНИЙ ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА Авер'янова Н. М.,	62
ОСОБИСТІТЬ У ВІРТУАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ Храменок Л. О.	65
ИММАНУИЛ КАНТ О ПРАВЕ И ВОЗМОЖНОСТЯХ ЕГО ПОЗНАНИЯ Нарбекова Л.Р., Тимербулатова Р.Ф.	68
АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИКТАТУР В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ Грабовська І.М.	71

ВИШГОРОДСЬКИЙ РАЙОН КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН

Компанець Е.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Ключові слова: Вишгородський район, рослинний світ, тваринний світ, екологія, відходи.

Keywords: Vyshgorod district, flora, fauna, ecology, waste.

Вишгородський район розташований у північній частині Київщини з районним старовинним містом Вишгород, що розташований на правому березі Київського водосховища. Територіально район охоплює середню і нижню частину водосховища, що за площею складає біля чверті всього району.

Рельєф району поділяється на рівнинну лівобережну частину та слабохвилясту рівнину правобережної частини Дніпра. Висотні характеристики складають 100-150 м. Біля Вишгороду рельєф більш погорбуватий. Берегові схили спускаються до ділянок заплави Дніпра, що мають важливу природно-екологічну і історичну цінність [2].

Ґрунти Вишгородського району розташовані на геологічній структурі, що представляє відкладення четвертинного, неогенового і палеогенового періодів історії Землі. Ґрунти переважно дерново-підзолисті та сірі лісові (від 0,1-1,2 м товщиною), є лучно-болотні та торфово-болотні, також представлені піски, суглинки сірувато-палеві (товщиною 1-2 м), вишнево-червоні глини

(потужністю 3,0-5,8 м) і, навіть, буре вугілля (потужність не більше метра). дерново-підзолисті [2; 3].

Клімат району відноситься до помірно континентального – м'які зими чередуються з теплим літом. Найхолоднішими місяцями є січень і лютий (середні температури -5,6о – 4,2оС), найтепліший період з червня по серпень (в середньому помісячно: +18,2о, +19,3о, +18,6оС). Максимальна товщина снігового покриву узимку спостерігається у січні-лютому. Сніговий період триває біля 80 діб. Влітку більш вологим є період з червня по серпень [3], хоча в наслідок потепління з року в рік ситуація змінюється. Кількість опадів раніше достатньо рівномірно розподілялася у часі протягом сезонів року, тепер періоди посух чередуються раптовими зливами і підтопленнями, що погіршує умови зростання місцевих видів рослин і існування тварин.

Район багатий на водні ресурси. Річки правобережної частини відносяться до басейну Дніпра (Ірпінь, Здвиж інші), річки лівобережної частини – до басейну Десни, яка теж вхо-

дять до річкових систем Дніпра. Також в районі є озера, наприклад, Лісове і Дике, які є прикрасою місцевих ландшафтів [2; 3]. Однак, більшість річок, що проходять повз населенні пункти дуже забруднені комунальними стоками і стоками підприємств. Основним забруднювачем берегів і дна водойм є пластикові пляшки і пакети, скляна тара, інше побутове сміття. Ситуація усугубляється зменшенням кількості опадів, в наслідок чого річки сильно обмілили, а деякі дрібні зовсім зникають у посушливий період.

Західна та південна частина району представлена хвойними лісами, на півночі розташовані мішані ліси. Рослинний світ Вишгородського району налічує 20 видів рідкісних рослин. До Червоної книги України внесено 8 видів, ще 12 рекомендовані до внесення і взяття під охорону, оскільки їх цінність визначається на державному рівні. Біля міста Вишгород створено заказник Хвощ великий (2 га), де знаходиться одна з найбільших популяцій цього рідкісного виду, що занесений до Червоної книги України. Серед тварин на території району мешкають такий рідкісний червонокнижний вид, як сліпак подільський, а також такі види: сіра і горішкова соні, землерийка-бурозубка звичайна та землерийка-білозубка мала, білка звичайна. Є тут 30 видів великих рідкісних комах, що знаходяться під охороною: бабки, богомоли, коники, метелики, жуки і джмелі. Жук рогац звичайний – червонокнижний вид, що охороняється по всій Європі [1; 3; 4].

У Вишгородському районі розташовані більше 200 великих і середніх промислових підприємств з різних сфер діяльності, що можуть мати потенційну небезпеку для навколишнього середовища. Електрогенеруюча компанія ВАТ «Укргідроенерго»; хімічні концерни і підприємства: ТОВ «Хенкель-Баутехнік (Україна)», ТОВ «Підприємство «Пластик Карта», ПП «Авентин»; найбільший виробник алюмінієвих банок в Центральній та Східній Європі ТОВ «Кен-Пак (Україна)», дилерський центр заводів-виробників шин ТОВ «Технооптторг-центр»; компанії з монтажу електрообладнання і опалення – ТОВ «Київська енергетична будівельна компанія», ТОВ «НВП «Будтехносервіс»; виробники ліфтів – ТОВ «Карат-Ліфткомплект»; транспортні – ТОВ «Транспортні мережі», ТОВ «Авто-Лайн» та інші компанії [3].

В районі вирощують зернові (пшениця) і масляничні (соняшник, ріпак) культури. Тваринництво представлено сільгосппідприємствами, що займаються вирощуванням в основному великої рогатої худоби, свиней. На території району розташовані Український племінний кролівницький комплекс та флагман птахівництва – Гаврилівський птахівничий комплекс [3]. У останнього існують проблеми з утилізацією відходів, які систематично забруднюють навколишнє середовище.

Як і для переважної частини районів Київської області і України в цілому існує проблема засмічення природних комплексів побутовими і промисловими відходами. Населення і керів-

ники деяких підприємств виносять відходи у найближчі лісові посадки біля доріг, у меліоративні канали, у річки тощо. Таким чином адміністрації міст і селищ, і керівники підприємств «економлять» гроші, які повинні іти на вивезення та утилізацію відходів, перетворюючи ліси, ґрунти і річки у велике неконтрольоване сміттєзвалище. Відповідальність за це, як правило, ніхто не несе, що створює атмосферу безкарності і тільки поширює проблему надалі. Більшість населення підтримує централізоване збирання відходів, але платити за їх вивіз не бажає, в основному через низький рівень доходів.

В цілому, екологічний стан Вишгородського району можна віднести до напруженого через низку причин природного і антропогенного характеру. Кліматичні зміни торкнулися основ існування багатого рослинного світу лісових екосистем і зниження водного балансу річкових систем. Проблеми поводження з відходами тільки їх по-

сильюють. Ситуацію треба вирішувати шляхом або державних інвестицій, або податків з виробників на утилізацію їх відходів, як це робиться в європейських країнах. Потрібно також проводити еколого-просвітницьку роботу з населенням і робітниками підприємств на державному рівні і вирішити питання з санкціями до порушників поводження з відходами.

Література

1. Василюк О., Костюшин В., Норенко К., Плига А., Прекрасна Є., Коломицев Г., Фатікова М. Природно-заповідний фонд Київської області. – К.: НЕЦУ, 2012. – 338 с.
2. Вишгородський район [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=34260
3. Вишгород [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вишгород#Примітки>
4. Парнікоза І.Ю., Чернишенко М.С. Стан популяцій рідкісних рослин міста Вишгорода та його околиць // Чорноморський ботанічний журнал. – Херсон: Херсонський Державний Університет, 2010. – Т. 6, вип. 4. – С. 491-506.

ЗАСТОСУВАННЯ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНОГО ТЕСТУВАННЯ У ПРОФІЛАКТИЦІ РИЗИКУ РОЗВИТКУ ОЖИРІННЯ

Козирєв А.В.

магістр фізичного виховання і спорту,
викладач кафедри фізичної реабілітації
Міжнародного технологічного університету «Миколаївська політехніка»,
Миколаїв, Україна

Ключові слова: молекулярно-генетичне тестування, ген *FTO*, ожиріння.

Keywords: molecular genetic testing, *FTO* gene, obesity.

За останніми оцінками Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ), надмірну масу тіла у сучасному світі мають приблизно 1,5 млрд дорослих людей, а 350 млн схильні ожирінню, тобто можна говорити про епідемічний характер поширеності ожиріння [4]. Припускають, що 58% дорослого населення усєї Земної кулі до 2030 р. будуть страждати ожирінням і надмірною масою тіла [15]. Встановлено, що найзначніший ріст індексу маси тіла (ІМТ) за останні 28 років продемонстрували жителі США, за ними йдуть Нова Зеландія і Австралія (серед жінок), а також Великобританія (серед чоловіків). За останніми даними, європейські чоловіки найбільше страждають ожирінням в Чехії і Ірландії, а одні з найповніших жінок в Європі живуть в Росії (середній ІМТ тут складає 27,2 кг/м²) і Молдавії (середній ІМТ 27,1 кг/м²) [17]. Усе доросле населення з ІМТ більш 25 кг/м² має високий ризик розвитку таких захворювань, як артеріальна гіпертензія, атеросклероз,

ішемічна хвороба серця (ІХС), сахарний діабет 2-го типу, остеоартроз та ін.

Ожиріння є однією з важливих причин ранньої смертності населення. За оцінкою ВООЗ, щорічно, по меншій мірі, 2,8 млн дорослих помирають по причині надмірної маси тіла або ожиріння. Встановлено, що маса тіла і схильність до ожиріння обумовлені не лише середовою дією (рівень фізичної активності, особливості харчування та ін.), але і генетичними чинниками, що роблять вплив на варіювання ІМТ в межах 65-80% [8; 17].

Останнім часом у ЗМІ з'являється велика кількість інформації про шкоду страв швидкого приготування (так званого фаст-фуду) для здоров'я людини. Поряд з цим статистика відзначає стрімке зростання споживання «їжі, яку можна швидко приготувати і надати клієнту». Особливо високий відсоток клієнтів мережі швидкого харчування серед дітей та школярів, які все частіше і частіше воліють гамбургери і

хот-доги замість традиційних продуктів харчування. Серед наслідків захоплення нездоровою їжею можна відзначити масову епідемію ожиріння, яку ми вже зараз можемо спостерігати в розвинених країнах, яка переросла з локальної погрози на проблему світового масштабу. Величезна кількість жирів і калорій, що містяться в одній стандартній порції фаст-фуду, що знаходиться «всього в двох кроках від вас», крім зекономленого часу і грошей забезпечує розлад травлення, появу вищезазначених артеріальної гіпертензії, атеросклерозу, ІХС, сахарного діабету 2-го типу, остеоартрозу. Якщо ж такого раціону харчування людина дотримується з самого дитинства, то негативні наслідки для здоров'я можуть бути і більш значними. Лікарі стверджують, що для підростаючого покоління, організм якого ще тільки формується, така їжа надмірно небезпечна. Незбалансоване фаст-фудівське харчування спричиняє ожиріння, всілякі порушення в ендокринній та імунній системах, що в свою чергу надалі обов'язково позначається на фізичному і розумовому розвитку дитини.

Персональна геноміка – розділом геноміки, пов'язаний з секвенуванням і аналізом генома людини. Після розшифровки генотипу його можна проаналізувати за допомогою опублікованої літератури для визначення рівню схильності до розвитку і прояву певних фізичних та психічних здібностей людини, а також ймовірності ризику виникнення і розвитку спадкових і мультифакторіальних захворювань.

Практичне застосування знань про молекулярні механізми, що лежать в основі індивідуальних відмінностей у розвитку і прояві фізичних і психічних здібностей, пов'язані з трьома аспектами:

- орієнтацією і відбором;
- оптимізацією і корекцією трудово-го і тренувального процесу;
- профілактикою захворювань.

Встановлено, що міра генетичної спадковості ІМТ варіює в межах 65-80% [19]. Відомі мутації деяких генів що обумовлюють підвищення ІМТ і розвиток важких форм моногенного ожиріння. Слід зазначити, що найчастіше схильність до ожиріння носить полігенний характер, коли несприятливі середові чинники за наявності безлічі алелей ризику ожиріння призводять до розвитку захворювання. До теперішнього часу зарубіжними дослідниками виявлено більше 600 генетичних маркерів, що асоціюються з схильністю до різних форм ожиріння [19].

У молекулярній генетиці під терміном генетичний маркер розуміється певний алель гена (або генотип, різні комбінації алелей і генотипів), що асоціюється з якою-небудь ознакою. Найбільш значимі маркери ожиріння локалізовані в таких генах, як *ADRB2*, *ADRB3*, *ADIPOQ*, *BDNF*, *CTNBL1*, *ETV5*, *FTO*, *FABP2*, *FAIM2*, *FLJ35779*, *HMGCR*, *HTR2C*, *GNB*, *GNPDA2*, *GPRC5B*, *INSIG2*, *KCTD15*, *LEP*, *LEPR*, *LRRN6C*, *MAP2K5*, *LBXCOR1*, *MC4R*, *MTCH2*, *NEGR1*, *NR3C1*, *NYDSP18*, *PPARG*, *PRKD1*, *SH2B1*, *SEC16B*, *TMEM18*, *TNNI3K*, *UCP1*, *UCP2* і *UCP3*.

Мета справжнього дослідження полягала у виявленні асоціації поліморфізму T/A (rs9939609) гена *FTO* у осіб з надмірною масою тіла.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити наступні завдання дослідження:

Проаналізувати науково-методичну літературу з проблеми дослідження;

Проаналізувати поліморфні варіанти гену *FTO* у осіб з надмірною масою тіла і осіб контрольної групи;

Визначити розподіл частот генотипів і алелей гену *FTO* і їх комбінації у осіб дослідної групи і порівняти отримані показники з даними контрольної групи.

FTO (fat mass and obesity associated) – ген, що асоціюється з жировою масою, локалізований на 16 хромосомі (16q12.2). Даний ген, також носить назву гену насичення або ожиріння.

Цей ген відповідає за регуляцію енергетичного обміну і насичення організму. У світі поширені два варіанти цього гена, один з яких сприяє повноті і ожирінню. У людей з двома копіями цього гена, від батька і від матері, частота ожиріння підвищена у декілька разів і досягає 60%. Володіння однією копією гена дає середню надбавку у вазі 1,5 кг, а частота ожиріння досягає 25-30%. Доведена висока статистична значущість зв'язку цього гена з ожирінням, але біологічна природа його дії з'ясована слабо [13].

Дослідження на тваринах дозволяють припустити зв'язок гена *FTO* з виробленням гормонів апетиту і насичення, таких як лептин і грелін. Леп-

тин виробляється в основному жировою тканиною. При великій кількості цього гормону в крові у людини швидше виникає почуття насичення, відповідно він менше їсть. Якщо гормон виробляється в маленьких кількостях, або не виробляється зовсім, то людина не відчуває насичення і ніяк не може наїстися. Такі люди дуже багато їдять і швидко повніють. Другий гормон, пов'язаний з апетитом, це грелін. Він виробляється в шлунково-кишковому тракту у відповідь на потрапляння їжі. Якщо їжа багата жирами і вуглеводами, то гормон виробляється у великих кількостях. Високий вміст цього гормону сприяє формуванню почуття насичення і пропажі апетиту. Якщо ж гормону мало, то у людини з'являється апетит. При цьому будь-які харчові запахи і вид їжі викликають бажання поїсти якнайскоріше. У людини із стабільно низьким виробленням греліна апетит постійний, тобто вона увесь час готова поїсти. Це не означає, що людина їстиме постійно, адже в шлунку є нервові рецептори, які повідомляють в мозок, що шлунок повний і викликають почуття насичення. При недоліку гормону це почуття буде недовгим, і людина знову захоче їсти [10].

Передбачається, що ген *FTO* пов'язаний з виробленням гормонів насичення, регулюючи їх кількість в крові. Різні варіанти гена сприяють появі різної кількості гормону. Один варіант обмежує вироблення гормону, а інший ні. Відповідно перший варіант гена побічно перешкоджає появі почуття насичення і сприяє повноті і

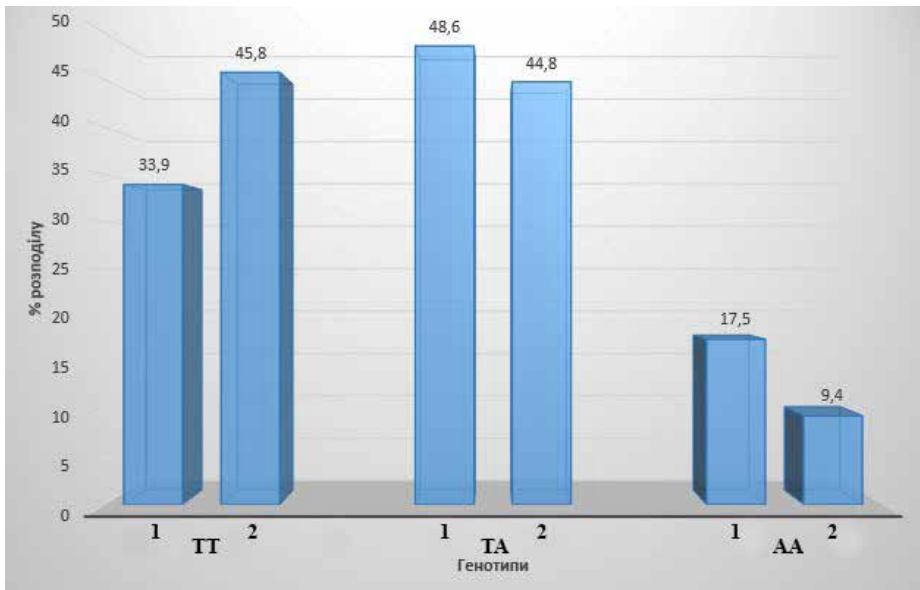

Рис 1. Діаграма розподілу генотипів по поліморфізму T/A гена *FTO* в дослідній (1) і контрольній (2) групах ($n=120$)

ожирінню [10; 15].

З розвитком високопродуктивних технологій генотипування була встановлена асоціація поліморфізму T/A гена *FTO* з ожирінням і ІМТ [14]. Номер поліморфізму у dbSNP NCBI – rs9399609.

Дослідження, проведені на мишах, показали, що білок *FTO* залучений в енергетичний обмін [13; 18] і впливає на метаболізм в цілому [14]. Ген *FTO* експресується всюди в організмі дорослої людини і плоду [14]. У дослідженнях на мишах виявлено, що продукт експресії гена *FTO* локалізується переважно в мозку особливо в гіпоталамусі, відповідальному за енергетичний метаболізм. Рівень експресії гена *FTO* у аркоподібному ядрі регулюється за допомогою процесів, відповідаль-

них за почуття насичення і голоду. Перші дослідження показали сильну асоціацію між алелями першого інтрону гена *FTO* і ожирінням як у дітей, так і у дорослих [14; 20].

При ДНК-тестуванні можна упізнати який варіант гена дістався людині від батьків. Наявність варіанту, сприяючого повноті, зовсім не є вироком. Останні дослідження показали, що збільшення фізичного навантаження хоч би на годину в день, мінімізують шкідливий вплив гена [8; 14; 16]. Відповідно, при правильному плануванні харчування і фізичних навантажень можна звести нанівець «погану спадковість».

У дослідженні взяли участь 120 чоловік по 60 у кожній з груп – дослідній і контрольній. Дослідну групи склали

30 жінок у віці $20,0 \pm 2$ роки і 30 чоловіків віком $20,0 \pm 2,0$ роки з надмірною масою тіла (ІМТ від 25,0 до 29,9 кг/м²) або ожирінням (ІМТ ≥ 30 кг/м²). Контрольна група (ІМТ до 24,9 кг/м² складалася з 30 жінок у віці $20,0 \pm 2,0$ роки і 30 чоловіків $20,0 \pm 2,0$ роки).

Випробовувані були попереджені про умови дослідження і надали письмову угоду на добровільну участь в ньому. Дослідження було проведене з суворим дотриманням всіх вимог біоетичної конвенції.

Анамнез складався з п'яти послідовних розділів: паспортна частина; скарги хворого; анамнез хвороби; загальний анамнез і анамнез життя.

Масу тіла випробовуваних вимірювали з точністю до 0,1 кг за допомогою підлогових ваг. Для виміру росту використали фіксований ростомір, що калібрується в сантиметрах. ІМТ визначали як масу тіла, що ділиться на ріст в квадраті (кг/м²). Випробовувані з ІМТ від 25,0 кг/м² і вище склали дослідну групу, з ІМТ менш 25,0 кг/м² – контрольну відповідно.

Завданням молекулярно-генетичних досліджень був аналіз поліморфних варіантів гену *FTO*. Для цього було проведено дослідження частоти алелей та їх комбінацій, тобто генетичних маркерів.

Молекулярно-генетичне дослідження складалось з п'яти послідовних етапів: отримання і зберігання біологічного матеріалу; екстракція ДНК з біологічного матеріалу; ампліфікація ДНК; гель-електрофорез ДНК; інтер-

притація отриманих результатів.

При аналізі розподілу частот генотипів і алелей по поліморфізму Т/А гена *FTO* в дослідній і контрольній групах (n=120) були отримані наступні результати (рис. 1).

Частота алеля А в сукупній вибірці складала 32,3%, при цьому вона значимо не розрізнялася між вибірками чоловіків і жінок ($p > 0,05$). Спостережуваний розподіл генотипів ТТ (45,8%), ТА (44,8%) і АА (9,4%) в контрольній вибірці підкорялося рівновазі Харді-Вайнберга ($\chi^2 = 0,0211$).

Частота алеля А в групі людей з надлишковою масою тіла або ожирінням складала 46,4%, що значимо вище, ніж в контрольній вибірці.

Розподіл генотипів Т/А поліморфізму гена *FTO* (ТТ – 33,9%, ТА – 48,6% АА – 17,5%) в групі випробовуваних з ІМТ ≥ 25 кг/м² підкорялося рівновазі Харді-Вайнберга ($\chi^2 = 0,0455$) і значимо відрізнялося від розподілу генотипів в контрольній вибірці.

Наявність генотипу АА гена *FTO* підвищує ризик розвитку ожиріння в 2,2 рази (відношення шансів 2,2, 94% довірчий інтервал 1,33-3,9, $p = 0,0224$).

Результати справжнього дослідження демонструють асоціацію між Т/А поліморфізмом гена *FTO* і ІМТ. Були виявлені значимі відмінності в частотах алеля А і генотипах по *FTO* в контрольній вибірці і в групі осіб з надмірною масою тіла або ожирінням. Виявлена асоціація поліморфізму гена *FTO* з ризиком розвитку ожиріння обумовлена природою білка *FTO*. Як відомо, *FTO* належить до сімейства

AlkB-протеїнів Fe²⁺-оксоглутарат-залежних окислювальних ДНК/РНК-деметилаз. Білок *FTO* здійснює деметилювання, переважно 3-метилтиміну і 3-метилурацилу в ДНК і РНК відповідно [15]. Білки цього суперсімейства каталізують різні окислювальні реакції, 2-оксоглутарат оксигенази залучені в процеси ДНК-репарації, метаболізму жирних кислот і посттрансляційної модифікації білків [18].

Встановлено, що заміна нуклеотиду Т на А (rs9939609) в першому інтроні гена *FTO* асоціюється з підвищеною експресією гена [8]. Мабуть, висока експресія гена *FTO* призводить до збільшення споживання їжі, а відповідно до збільшення жирової маси. Слід зазначити, що отримані дані погоджуються з результатами попередніх досліджень [20].

Література

1. Аверьянов А.П. Диагностика ожирения у школьников: значение определения массы жировой ткани // Педиатрия. – 2003. – №5. – С. 66–69.
2. Болотова Н.В. Особенности формирования метаболического синдрома у детей // Педиатрия. – 2007. – Т. 86, №3. – С. 35–39.
3. Большова О.В. Ожиріння в дитячому та підлітковому віці // Здоров'я України. – 2008. – №18/1. – С. 50–53.
4. Бондар П.М. Метаболічний синдром // Лікування та діагностика. – 2001. – № 4. – С. 24-29.
5. Будрейко О.А. Гіпоталамічний синдром пубертатного періоду: клініко-лабораторні паралелі з метаболічним синдромом дорослих // Здоров'я України. – 2007. – №22/1. – С. 66–67.
6. Міщенко Л.А. Метаболічний синдром // Здоров'я України. – 2007. – № 10. – С. 24-25.
7. Петрова Т.В., Стрюк Р.И., Бобровницкий И.П., и др. О взаимосвязи избыточной массы тела, артериальной гипертонии, гиперинсулинемии и нарушении толерантности к глюкозе // Кардиология. – 2001. – № 2. – С. 30-33.
8. Berulava T., Horsthemke B. The obesity-associated SNPs in intron 1 of the *FTO* gene affect primary transcript levels // Eur. J. Hum. Genet. – 2010. – Vol. 18. – P. 1054–1056.
9. Church C., Lee S., Bagg E.A. et al. A mouse model for the metabolic effects of the human fat mass and obesity associated *FTO* gene // PLoS Genet. – 2009. – Vol. 5. – P. 597-599.
10. Dina C., Meyre D., Gallina S. et al. Variation in *FTO* contributes to childhood obesity and severe adult obesity // Nat. Genet. – 2007. – Vol. 39. – P. 724-726.
11. Farooqi I.S. Monogenic human obesity syndromes // Prog. Brain Res. – 2006. – Vol. 153. – P. 119-125.
12. Finucane M.M., Stevens G.A., Cowan M.J. et al. National, regional, and global trends in body-mass index since 1980: systematic analysis of health examination surveys and epidemiological studies with 960 country-years and 9.1 million participants // Lancet. – 2011. – Vol. 377. – P. 557-567.
13. Fischer J., Koch L., Emmerling C. et al. Inactivation of the *FTO* gene protects from obesity // Nature. – 2009. – Vol. 458. – P. 894–898.
14. Frayling T.M., Timpson N.J., Weedon M.N. et al. A common variant in the *FTO* gene is associated with body mass index and predisposes to childhood and adult obesity // Science. – 2007. – Vol. 316. – P. 889–894.
15. Jia G., Yang C.G., Yang S. et al. Oxidative demethylation of 3-methylthymine and 3-methyluracil in single-stranded DNA and RNA by mouse and human *FTO* // FEBS Lett. – 2008. – Vol. 582. – P. 3313–3319.
16. Kelly T., Yang W., Chen C.S. et al. Global burden of obesity in 2005 and projections

-
- to 2030 // *Int. J. Obes.* – 2008. – Vol. 32. – P. 1431–1437.
17. Malis C., Rasmussen E.L., Poulsen P. et al. Total and regional fat distribution is strongly influenced by genetic factors in young and elderly twins // *Obes. Res.* – 2005. – Vol. 13. – P. 2139–2145.
18. Ozer A., Bruick R. Non-heme dioxygenases: cellular sensors and regulators jelly rolled into one? // *Nat. Chem. Biol.* – 2007. – Vol. 3. – P. 144–153.
19. Rankinen T., Zuberi A., Chagnon Y.C. et al. The human obesity gene map: the 2005 update // *Obesity* (Silver Spring). – 2006. – Vol. 14. – P. 529–644.
20. Sentinelli F., Incani M., Coccia F. et al. Association of *FTO* polymorphisms with early age of obesity in obese Italian subjects // *Exp. Diabetes Res.* – 2012. – Vol. 2012. – P. 872176.
21. Sturm R. Childhood obesity – what we can learn from existing data on societal trends? // *Preventing chronic diseases.* – 2005. – Vol. 2 (1). – P. A12.
22. Willett WC. Dietary fat plays a major role in obesity // *Obesity Rev.* – 2002; – Vol. 3. – P. 59–68.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА АМИНОКИСЛОТНОГО СОСТАВА ТЕЛЯТИНЫ ОТ БЫЧКОВ РАЗНОГО ГЕНОТИПА

Голубенко Т.Л.

доцент, кандидат с.-х. наук

Винницкий национальный аграрный университет

Ключевые слова/Keywords: аминокислоты/amino acids, телятина/veal, пищевая ценность/nutritional value, белок/ protein, шаролезская порода/charolais breed, абердин-ангуская порода/aberdeen-angus breed, черно-пестрая порода/black-motley breed, технология «корова-теленки»/cow-calf technology, помеси / crossbreeds, чистопородные/ thoroughbred.

Правильная организация питания предусматривает поступление в организм не только достаточного количества пищевых веществ, но и их определенный качественный состав, соответствующий ферментным возможностям желудочно-кишечного тракта и уровню обменных процессов по мере адаптации к пище, физиологического и биохимического созревания, роста и развития [2, 4].

Белки мышечной ткани животных являются полноценными, так как содержат в своем составе все 8 незаменимых аминокислот. По сравнению с растительными белками белки животного происхождения характеризуются более высокой усвояемостью, что объясняется сходством строения и состава белков мышечной ткани животных и человека [1, 6]. Следует отметить, что в раннем возрасте незаменимыми являются не восемь, а девять аминокислот, к их числу относится и гистидин, а для новорожденных детей необходима еще одна 10-я аминокислота – аргинин. Лизин, триптофан, аргинин обладают выра-

женными ростовыми свойствами; лейцин, изолейцин и фенилаланин играют важную роль в белковом обмене и синтезе белков; метионин участвует в липидном обмене и особенно необходим для растущего организма [3, 5].

Целью работы является оценка аминокислотного состава телятины от бычков разного генотипа.

Материал и методика исследований. Объектом исследований являлись телята абердин-ангусской (I поколения), шаролезской и черно-пестрой пород в возрасте 6-7 месяцев, выращенные по разным технологиям.

Содержание подопытных животных было следующим:

Первый опыт. От рождения до возраста 6-6,5 мес. черно-пестрый молодняк (СПК «Батчи» Кобринского района) и абердин-ангус х черно-пестрые помеси (ЧУП «Молодово-Агро» Ивановского района) выращивались по технологии молочного скотоводства.

Второй опыт. Молодняк шаролезской породы (РУСП «Племенной завод

Таблица 1

Содержание незаменимых аминокислот в телятине молодняка разных генотипов, г/100 г мяса

Аминокислоты	Порода и породность					
	Опыт 1		Опыт 2		Опыт 3	
	черно-пестрая (контрольная) (n=6)	абердин-ангус х черно-пестрая (n=6)	абердин-ангус х черно-пестрая (контрольная) (n=9)	шаролежская (n=5) (n=6)	черно-пестрая (контрольная) (n=6)	черно-пестрая (система «корова-теленок») (n=3)
Валин	0,93± 0,01	0,89± 0,06	1,21± 0,03	1,30± 0,03	0,93± 0,01	0,98± 0,03
Изолейцин	0,96± 0,02	0,92± 0,01	1,28± 0,03	1,86± 0,05***	0,96± 0,02	1,03± 0,03
Лейцин	1,56± 0,02	1,54± 0,01	1,58± 0,04	1,82± 0,04***	1,56± 0,02	1,68± 0,05
Лизин	1,76± 0,03	1,71± 0,01	1,79± 0,05	1,93± 0,05	1,76± 0,03	1,84± 0,04
Метионин +цистин	0,47± 0,02	0,44± 0,01	0,94± 0,02	0,74± 0,02***	0,47± 0,02	0,49± 0,02
Треонин	0,89± 0,01	0,86± 0,01	0,93± 0,01	0,99± 0,02*	0,89± 0,01	0,91± 0,01
Триптофан	-	-	0,29± 0,01	0,28± 0,01	-	-
Фенилаланин +тирозин	0,83± 0,02	0,83± 0,01	0,67± 0,01	0,72± 0,01**	0,83± 0,02	0,89± 0,04
Сумма НАК	7,40	7,19	8,69	9,64	7,40	7,82

«Дружба» Кобринского района) и абердин-ангус х черно-пестрые помеси (СПК «Ласицк» Пинского района) выращивались по технологии мясного скотоводства (система «корова-теленок») до 6,5-7-месячного возраста.

Третий опыт. Две группы бычков черно-пестрой породы (СПК «Батчи», ОАО «Остромичи» Кобринского района), выращивались по разным технологическим системам скотоводства до 6-6,5-месячного возраста.

Контрольные убои опытного молодняка проводились в конце опытов на мясоперерабатывающих предприя-

тиях: ОАО «Кобринский мясокомбинат», ОАО «Березовский мясоконсервный комбинат», КПУП «Пинский мясокомбинат» Брестской области.

В таблице 1 приведены данные по содержанию незаменимых аминокислот в телятине исследуемых образцов.

Сравнительный анализ содержания незаменимых аминокислот в мясе телят черно-пестрой породы и абердин-ангус х черно-пестрых помесей (опыт 1), выращенных по традиционной технологии молочного скотоводства, показал, что по каждой аминокислоте в отдельности значительных различий

не наблюдалось, хотя по сумме аминокислот разница составила 2,9% в пользу черно-пестрой породы.

Анализируя полученные данные по второму опыту, можно сделать вывод, что содержание таких аминокислот как метионин+цистин и триптофан было выше у помесных бычков по сравнению с чистопородными мясными на 27% ($P<0,001$) и 3,6% соответственно. По количеству других аминокислот преимущество было на стороне бычков шаролезской породы: так, по содержанию валина – на 0,09 г, изолейцина – на 0,58 г ($P<0,001$), лейцина – на 0,24 г ($P<0,001$), лизина – на 0,14 г, а треонина и фенилаланина+тирозина – на 0,06 г ($P<0,05$) и 0,05 г ($P<0,01$) соответственно.

Данные таблицы по третьему опыту показывают, что бычки черно-пестрой породы, выращенные по технологии «корова-теленки», имеют несколько более высокие показатели по аминокислотному составу, чем их сверстники, хотя достоверных различий не установлено. Так, по количеству валина – на 5,4%, изолейцина – на 7,3%, лейцина – на 7,7%, лизина – на 4,6%, метионина+цистина – на 4,3%, треонина – на 2,3%, фенилаланина+тирозина – на 7,3%, а по сумме незаменимых аминокислот разница составила 0,42 г или 5,7% в пользу бычков на подсосе.

Выводы. Выявлено, что телятина, полученная от молодняка различной породной принадлежности в экологически чистых зонах, отличается высокой биологической и пищевой ценностью.

Установлено, что по аминокислотному составу мясо бычков шаролез-

ской породы биологически более полноценно по сравнению с абердин-ангусами I поколения по содержанию валина – на 0,09 г или 7,4%, изолейцина – на 0,58 г или 45,3% ($P<0,001$), лейцина – на 0,24 г или 15,2% ($P<0,001$), лизина – на 0,14 г или 7,8%, треонина и фенилаланина+тирозина – на 0,06 г или 6,5% ($P<0,05$) и 0,05 г или 7,5% ($P<0,01$) соответственно.

Список использованной литературы.

1. Антипова Л.В. Методы исследования мяса мясных продуктов / Л.В. Антипова, И.А. Глотова, И.А. Рогов. – М.: Колос, 2001. – 376 с.
2. Гордынец С.А. Мясное скотоводство – важнейший источник получения высококачественной говядины / С.А. Гордынец, Л.П. Шалушкова, С.А. Петрушко. – 2009. – июль №10(24) – С.37–38.
3. Ланина А. В. Мясное скотоводство / А.В. Ланина. – М.: Колос, 1973. – 279 с.
4. Петрушко С. Мясному скотоводству быть! / С. Петрушко, И. Петрушко, В. Сидорович. – Аграрная экономика. – 2009. – № 10. – С. 63–67.
5. Пищевая ценность мясных продуктов для питания детей разного возраста: аминокислотный состав белков и содержание минеральных веществ / Г.А. Сафронова [и др.] // Технология, техника и методы исследования в производстве продуктов детского, диетического и лечебного питания: сб. науч. тр. – М.: ВНИИМП, 1990. – С. 79.
6. Технология производства и переработки продукции животноводства (спецтехнология): Учеб. пособие / М.В. Шалак, В.В. Малашко, Н.В. Казаровец и др.; Под общей ред. М.В. Шалака, В.В. Малашко. – Мн.: Ураджай, 2001. – 437 с.

ВИКОРИСТАННЯ АПІВІТУ ДЛЯ БОРОТЬБИ З ВАРРОАТОЗОМ БДЖІЛ

Разанова О.П.

кандидат с.-г. наук

Вінницький національний аграрний університет

Ключові слова: бджоли, апівіт, варроатоз, підгодівля, цукровий сироп, підмор бджіл

Key words: bees, apiitis, varroatosis, dressing, sugar syrup, submerged bees

Збереженість бджолиних сімей є основним завданням сьогодення. За останні 5 років кількість бджолиних сімей в Україні зменшилась на 14,8 % [6].

Бджоли схильні до різних захворювань, які призводять до загибелі, зниження продуктивності бджолиних сімей та витрат на проведення лікувальних заходів від хвороб. Усе це наносить значний збиток галузі бджільництва.

Одним з найбільш небезпечних і поширених захворювань, що вражає всю бджолину сім'ю, включаючи й розплід, є варроатоз бджіл [4]. У боротьбі проти вароатозу розроблено багато хімічних препаратів. Але при постійному використанні цих препаратів послаблюється імунна система організму бджіл та забруднюється продукція бджільництва. Застосування ж природних препаратів сприяють активації природних захисних реакцій організму [3].

Більшість країн розглядають питання розробки нових препаратів для обробки бджолиних сімей на основі натуральних компонентів. Останніми роками у бджільництві зростає значення нетрадиційних джерел біологічно активних добавок природного по-

ходження [7].

Підмор бджіл як відходи бджільництва є природною сировиною і у своєму складі містить білок, хітин, меланін, фенольні сполуки, гепарин, мінеральні речовини, вітаміни та інші речовини [5]. Дослідженнями вчених виявлено, що препарати на основі підмору бджіл володіють імунномодулюючими властивостями [1].

Особливої уваги заслуговує застосування підмору бджіл у бджільництві, завдяки тому, що він містить весь набір мікроелементів уже в заданому співвідношенні для комах [2].

Метою досліджень було вивчення впливу апівіту (водний екстракт бджолиного підмору) на ступінь ураження бджолиних сімей кліщем *Varroa*.

Методика та методи досліджень. Дослідження проводили на бджолиних сім'ях української степової породи на пасіці Вінницької області лісостепової зони України. Для цього сформували дві групи сімей, рівноцінних за силою.

Контрольні сім'ї підгодовували цу-

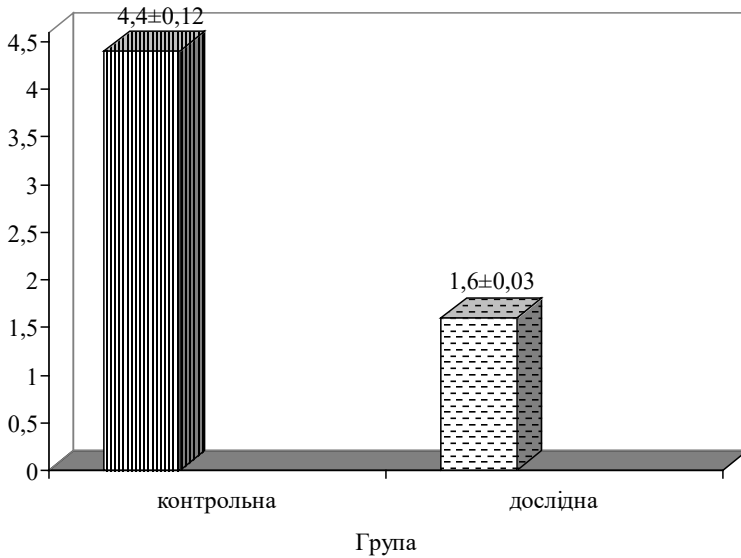

Рис. 1. Ступінь закліщеності бджолиних сімей, %

кровим сиропом, приготованому на воді, дослідні – цукровим сироп з апівітом.

Для отримання апівіте до 1 л води додавали 45 г висушеного і перемеленого до порошкоподібного стану підмору бджіл, доводили до кипіння і витримували протягом 2 годин при t 100 °С. На отриманому розчині готували цукровий сироп з розрахунку 1 частина апівіте і 1 частина цукру.

Підгодівлю бджолиних сімей проводили протягом квітня-травня і в серпні 2 рази в тиждень по 0,5 л. Всього навесні і восени контрольні сім'ї отримували підгодівлю цукровим сиропом по 1,0 л.

Ступінь закліщеності бджолиної сім'ї вираховували за формулою:

$C = K / \Pi \times 100\%$, де C – закліченість, K – кількість кліщів, Π – число бджіл.

Результати досліджень. Підгодівлю бджіл цукровим сиропом застосовують для стимулювання вирощування розплоду у період підготовки бджолиних сімей до головного медозбору і восени для збільшення кількості розплоду і молодих бджіл до зими. Порівняно з контрольною групою підгодівля бджолиних сімей цукровим сиропом з апівітом у дослідній групі сприяла зростанню сили бджолиних сімей: у квітні – на 6,4%, травні – на 10,7, червні – на 12,8 і серпні – на 11,1%. За активний період кількість розплоду у сім'ях дослідної групи збільшилася на 10,2% ($p < 0,001$).

Після осінньої підгодівлі бджолиних сімей продуктивність маток дослідної групи склала $1627 \pm 10,3$ штук яєць на добу проти $1327 \pm 14,5$ штук яєць в сім'ях контрольної групи. Тобто, восени виявлено збільшення серед-

ньодобової несучості маток у дослідних сім'ях в порівнянні з контрольними на 18,4% ($p < 0,001$).

Введення до складу цукрового сиропу апівіту для підгодівлі бджіл сприяло зниженню ступеня ураженості кліщем *Varroa* у бджолиних сім'ях дослідної групи (рис. 1).

Різниця між контрольною і дослідною групами за ступенем закліщеності була достовірною ($p < 0,001$) і складала 2,8%.

Висновки. Підгодівля бджіл цукровим сиропом на основі апівіту є ефективною при боротьбі з кліщем варроа – закліщеність сімей зменшилась на 2,8%, підвищувала вирошування розплоду на 10,2% та відкладання яєць маткою восени на 18,4%. Встановлено, що апівіт позитивно впливає на стан бджолиних сімей і на розплід.

Список використаної літератури

1. Дунаева Е.А. О результатах испытания на безвредность экстракта из подмора пчел / Е.А. Дунаева, Д.А. Арешидзе // Вестник МГОУ. – 2009. № 1. С. 93-95.
2. Кузьмина Э. В. Не выбрасывайте пчелиный подмор / Э. В. Кузьмина // Пчеловодство. – 2006. № 8. С. 53-54.
3. Николенко А.Г. Препараты на основе хитозана против варроатоза / А.Г.Николенко, А.В.Поскряков, А.Р.Хамадиева идр. // Пчеловодство. – 2012. №5. С. 26-27.
4. Поліщук В. П. Бджільництво / В. П. Поліщук. – Львів, 2001. 296 с.
5. Смирнова В.В. Живительная сила пчелиного подмора / В.В. Смирнова // Пчеловодство. – 2007. № 6. С.54–57.
6. Статистичний збірник: Тваринництво України, 2016. 211 с.
7. Томбулов А. И. Борьба с варроатозом / А. И. Томбулов // Пчеловодство. – 2014. № 7. С. 38-39.

ДУХОВНО - НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО - ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА

Нигматуллина Р.И.

студентка 3 курса факультета педагогики и психологии
Научный руководитель – к.п.н., доцент *Емельянова Т.В.*
СФ БашГУ, г. Стерлитамак

Народное декоративно-прикладное искусство, будучи одним из средств эстетического воспитания, помогает формировать эстетический вкус, учит видеть и понимать прекрасное в окружающей нас жизни и искусстве. Народное искусство по содержанию национальное и способно воздействовать на духовное развитие человека [2, 95].

Первые годы жизни ребенка – важнейший этап его воспитания. В этот период начинают развиваться те чувства, черты характера, которые незримо связывают его с народом, своей страной, и в большой мере определяют дальнейший путь его жизни. В этом возрасте закладывается фундамент для нравственного роста и любви ко всему окружающему. Природа родного края – неиссякаемый источник для творчества детей. Ощущение ветра, солнца, леса, степи и моря – это целый мир переживаний. Именно поэтому мы особенно обращаем внимание младших школьников на красоту окружающего мира в целом, и его деталей, например, на цвет и необычную форму листьев деревьев, цветов, травинок, зимние узоры на стеклах. Накопленные впечатления, ребята реализуют в

своих рисунках, росписях на тарелках и узоров на глиняных игрушках.

Лепка, резьба, вышивание, роспись и другие виды изобразительного искусства передают вкус, чувство формы и цвета, которым владеет народ. При этом, очень важно, чтобы сам педагог был проникнут уважением к народности, имел большой интерес к этой теме, чтобы вовлечь детей в познавательную творческую деятельность.

Произведения народного искусства всегда яркие по цвету, простые по форме, по замыслу приближенные к жизни людей, поэтому, они достаточно легко воспринимаются детьми [1, 298].

В практической работе, рекомендуется использовать как можно больше наглядного материала: плакаты с узорами, игрушками, расписными досками, видеофильмы о народных промыслах, для более успешного понимания и усвоения детьми предложенного материала.

В области народного искусства есть много красивого и простого, поэтому данный вид деятельности можно с успехом использовать и в работе с дошкольниками. Данная деятельность воспитывает у детей трудолюбие, усид-

чивость, развивает всевозможные практические умения и навыки, знакомит с разнообразием художественного материала. В работе с дошкольниками, рекомендуется использовать следующий материал для поделок: древесная кора, листья, яичная скорлупа, крупы, ветки, шишки, и другие природные материалы.

Очень важно преподнести разнообразие народного творчества и заинтересовать дошкольников. Так, можно организовать выставку «Мир красоты», где рядом с игрушками, декоративной посудой, располагаются книги, иллюстрации, а фото мастериц занятые за народными промыслами поможет познакомить детей с богатством и разнообразием творчества народных художников.

Также, можно использовать различные познавательные игры, такие как: «Музей», «Театр», «Магазин игрушек» и т.д. Атрибутами для этих игр могут служить кокошники, юбки, расписные ведра, коромысла, зонтики, шкатулки. Самое главное в этих играх: развитие самостоятельности и творческого потенциала ребенка. Например, если в игровой ситуации возникла необходимость в дополнительном атрибуте, ребята могут сделать его сами: нарисуют, слепят и вырежут.

Для того чтобы привлечь детей к подобным занятиям, мы сами вместе с детьми вступаем в игру, лепим, рисуем, вяжем, создавая красивые предметы.

Почти у каждого ребенка возникает желание сделать также.

Работами детей, можно украсить всю группу, оформить выставку для родителей, и участвовать за пределами дошкольного образовательного учреждения. Так, постепенно, у детей формируется положительное отношение к подобному виду деятельности, желание делать красивые вещи.

Приобщение дошкольников и младших школьников к декоративно-прикладному искусству, который хранит в себе накопленный веками духовный опыт наших предков, поможет вырастить и воспитать в ребенке гармоничное духовно - нравственное начало. По этому поводу В.А. Сухомлинский писал: «Искусство – это время и пространство, в котором живет красота человеческого духа. Как гимнастика выпрямляет тело, так искусство выпрямляет душу. Познавая ценности искусства, человек познает человеческое в человеке, поднимает себя до прекрасного» [1, 12].

Список использованной литературы

1. Усова А.П. Русское народное творчество в детском саду. – М.: Просвещение, 2001. – 403 с.
2. Халезова Н.Б. Народная пластика в декоративная лепка в детском саду. – М.: Просвещение, 1990. – 112 с.
3. Народное искусство в воспитании детей. – М.: Российское педагогическое агенство, 1997. – 52 с.

© Нигматуллина Р.И.,
науч.рук. Емельянова Т.В., 2017

«ТОПИЛИНСКАЯ» ВЕТВЬ В ИСПОЛНИТЕЛЬСКОМ ИСКУССТВЕ ПИАНИСТОВ ДОНБАССА

Гердова Т.С.

кандидат искусствоведения,
ст. преподаватель кафедры актерского мастерства и дизайна,
Запорожский национальный университет

Несмотря на трагические обстоятельства, очень сильно повлиявшие на творческий путь Всеволода Владимировича Топилина, вклад этого пианиста как художника и педагога в фортепианное искусство Украины – одна из замечательных страниц истории фортепианного исполнительства. Исполнительства самого Мастера и исполнительства его последователей, воспитанных им.

Однако, при всей значительности, исполнительское и педагогическое наследие В.В. Топилина остаётся ещё недостаточно познано и требует детального рассмотрения и систематизации, что могло бы обогатить теорию пианизма. Фрагментом такого необходимого изучения является рассмотрение творчества его учеников, последователей и продолжателей дела Учителя.

Хотя деятельность В.В. Топилина (после его реабилитации) проходила в Харькове и Киеве, воспитанники его разъехались по разным регионам Украины. Так, в Донецкой музыкальной академии в период с 1967 по 2010 годы на кафедре специального фортепиано работали три пианиста, определённое время обучавшиеся у В.В. Топилина и воспринявшие в той или иной мере его идейно-художественные принципы пианисти-

ческого мастерства: А.Ю. Витовский, В.Г. Бойков, М.И. Легоцкий.

Влияние В.В. Топилина в разной степени отразилось на творческом облике этих пианистов: от полного растворения индивидуальности ученика в творческой личности Учителя до самобытного преломления отдельных штрихов и принципов его пианистического мастерства.

Наиболее духом топилинского пианизма проникся А.Ю. Витовский, хотя занимался у В.В. Топилина недолго: в 1966-1967 учебном году, будучи ассистентом кафедры специального фортепиано Киевской консерватории. Очевидно, творческая родственность с В.В. Топилиным была не следствием продолжительного общения, постепенного проникновения в тайны мастерства Учителя и их ассимиляции, а определялась самой природой художнического видения мира и соответствующих принципов пианизма.

В исполнительском стиле В.В. Топилина и А.Ю. Витовского родственной чертой является мастерское владение фортепианным звуком, доминирующее внимание к звуковой палитре в исполнительском воссоздании художественной целостности авторского произведения. Однако, имеются и различия в этой области исполнительско-

го мастерства, которые требуют дополнительного, расширенного изучения.

Доминирование в системе выразительных средств пианиста именно звука, его качества, тембральной окраски определило и репертуарные предпочтения А.Ю. Витовского. Наиболее удавались пианисту интерпретации произведений А. Скрябина и Й. Гайдна. В целом за годы своей работы в Донецкой государственной музыкальной академии А.Ю. Витовский не проявил значительной исполнительской активности. Отдельные интерпретации, например, три концерта из произведений А. Скрябина, сыгранные ещё в первые годы сразу после окончания ассистентуры, оставили большое впечатление на долгие годы в памяти слушателей. Однако, с годами исполнительская активность А.Ю. Витовского снижалась, а попытки выйти за пределы излюбленного репертуара не были столь успешными. Абсолютизация звука как ведущего исполнительского средства создания художественного целого зачастую приводила к аморфности формы (например, в сонате до минор ор. 111 Л. Бетховена), к размытости музыкальной мысли, к несоответствию авторскому стилю. В указанном качестве пианиста коренятся и его художественные неудачи (например, упомянутая соната, исполненная в начале 1985 года в Донецкой областной филармонии).

Увлечение проблемами и возможностями фортепианного звука отразилось в двух научно-исследовательских

работах А.Ю. Витовского – «Тембрально-кolorистические возможности фортепиано» (1974) и «Особенности восприятия и переработки акустической информации в фортепианном исполнительстве» (1975).

Наиболее продолжительный период у Всеволода Владимировича Топилина учился В.Г. Бойков – с 1964-го по 1970-й годы. В его исполнительском стиле также очевидно влияние пианизма Учителя. Однако, как художнику, В.Г. Бойкову присуща намного больше, чем А.Ю. Витовскому, внутренняя гармоничность и разнообразие (как выразительных средств, так и артистических состояний). Это объясняет большой и разностилевой репертуар – от произведений венских классиков до сочинений И. Стравинского.

Концертная деятельность В.Г. Бойкова также не отличалась значительной интенсивностью, поэтому репертуарные приоритеты обозначены более в идейно-художественном отношении, чем в количественном. Из таких следует отметить фортепианные произведения И. Брамса и Й. Гайдна, а также миниатюры П. Чайковского.

Увлечение творчеством И. Брамса отразилось в научно-исследовательских работах В.Г. Бойкова: из десяти научных работ третья часть посвящена вариационным циклам И. Брамса – «Вариации на собственную тему» (1986), «Вариации на тему Паганини» (1985), «Вариации на тему Шумана» (1981). Для сравнения – осмысление воспринятого В.Г. Бойковым творческого наследия В.В. Топилина сказа-

лось лишь в одной работе, написанной совместно с А.Ю. Витовским: «О работе над фортепианной фактурой в классе В. Топилина» (1983). Изучая со студентами своего класса произведения И. Брамса, В.Г. Бойков однако, не исполнял их как солист с концертной эстрады.

Наиболее ярким было концертное воплощение Анданте с вариациями фа минор Й. Гайдна (Ноб XVII: 6). В.Г. Бойков исполнял этот опус неоднократно. На примере этой интерпретации¹ очень ясно прослеживается индивидуальное («бойковское») преломление звукового мастерства В.Ю. Топилина. Особенность интерпретаторской позиции В.Г. Бойкова состоит в использовании колористических возможностей интонационной структуры мелодической линии и гармонических последовательностей, в применении разнообразного пианистического туше для создания игры звуковой свето – тени как *логической последовательности*, направленной на организацию определённой художественной целостности. В исполнительской работе В.Г. Бойкова с возможностями фортепианного звука, сам звук *соединяет функции чувственного и логического*: смены его качества становятся для интерпретатора и средством развития драматургии, и средством формообразования.

Заслуженный артист Украины М.И. Легоцкий после окончания Одес-

ской государственной консерватории им. Неждановой учился у В.В. Топилина в ассистентуре-стажировке (1965-1967). В класс выдающегося пианиста М.И. Легоцкий пришёл уже достаточно зрелым, сложившимся музыкантом. Возможно, поэтому влияние принципов пианистического мастерства В.В. Топилина оставило замечательный след, но только след в его исполнительском мастерстве в виде высокой культуры звука. Однако, основы художественного мировосприятия М.И. Легоцкого остались непоколебимы и его огромнейший исполнительский репертуар и по сей день отражает здоровую душевную природу пианиста, его полнокровное ощущение жизни. Среди перечисленных учеников В.В. Топилина, он единственный вёл активную концертную практику. Возможно, это диктовалось требованиями его основного места работы - филармонии. Однако, сравнение творческой активности М.И. Легоцкого с деятельностью других преподавателей музыкального ВУЗа Донбасса, периодически переходивших на постоянную работу в концертную организацию, убеждает – исполнительская деятельность М.И. Легоцкого является следствием его громадного «аппетита» к фортепианной музыке и потребности вновь и вновь переживать артистический подъём на эстраде. Присвоение звания Заслуженного артиста Украины стало закономерным признанием творческих заслуг пианиста.

Обобщая знакомство с представителями класса В.В. Топилина, можно от-

¹ Й. Гайдн. Анданте с вариациями фа минор Ноб XVII: 6. – исполнитель: В. Бойков. – ДГМА, архив студии звукозаписи.

метить следующее: три пианиста – А.Ю. Витовский, В.Г. Бойков, М.И. Легоцкий – представители фортепианного искусства Донбасса, испытав влияние пианистического мастерства Учителя, ассимилировал его лучшие художественные принципы, сумели сохранить собственное художественное «лицо», остаться самими собой. Вероятно, в этом есть большая заслуга и Учителя. Ведь высшее достижение педагогического мастерства состоит не в том, чтобы плодить собственное отражение, а в воспитании самостоятельных, неповторимых художественных личностей.

Литература

1. Архив Донецкой государственной музыкальной академии. Отдел кадров. Протоколы заседаний кафедры фортепиано за 2001 г., 2006 г., 2008 г., 2013 г.
2. Архив Донецкой обласной филармонии. Планы концертов концертного зала им. С.С. Прокофьева на 1997-2014 гг.
3. Виконавські школи вищих учбових закладів України: зб. наук. праць (Київська державна консерваторія ім. П.І. Чайковського) / [кол. авт. під кер. О.І. Малозьомової; гол. ред. І.Д. Безгін]. – К.: Київ. конс., 1990. – 203 с.
4. Гердова Т.С. Исполнительская деятельность пианистов-профессионалов Донбасса (конец XIX – первая треть XX вв.) / Т.С. Гердова // Южно-российский музыкальный альманах: науч. журнал / гл. ред. Е.Ю. Андрущенко. – Ростов-на-Дону, 2015. – №4. – С. 72-77.
5. Григорьев В. Вопросы исполнительской формы и пути ее реализации / В. Григорьев // Музыкальное исполнительство и современность: сб. статей / сост. М.А. Смирнов. – М.: Музыка, 1988. – С. 69-86.
6. Кіреєва Т. Донбас: культура і мистецтво / Т.І. Кіреєва. – Донецьк: Донеччина, 1999. – 304 с.
7. Музичне мистецтво Донбасу: вчора, сьогодні, завтра. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2005. – вип 4. – 274 с.

ВИКОНАВСЬКЕ МИСТЕЦТВО ПІАНІСТІВ-ПЕДАГОГІВ КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ (ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ) ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Мітлицька В.А.

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Процес формування російської виконавської фортепіанної школи відбувався з кінця ХVІІІ ст. і впродовж першої половини ХІХ ст. Швидкий розвиток та піднесення фортепіанного мистецтва у великих столичних центрах Російської імперії другої половини ХІХ ст. позначилися і на культурно-мистецьких процесах в її віддалених провінційних регіонах, яким на той час вважалась Катеринославщина (Дніпропетровщина).

Проте на середину ХІХ ст. Катеринославський регіон – південна частина Російської держави – значно поступався темпами протікання аналогічних мистецьких процесів. Так, упродовж 50-70-х рр. ХІХ ст. виступи піаністів в аматорських збірних концертах, переважно в якості учасників камерно-інструментальних ансамблів, були не частим явищем у музичному житті краю. Подібні концерти проводились в межах діяльності товариства аматорів драматичного мистецтва, музики та співу, членами якого були викладачі Першої класичної гімназії Катеринослава – І. Верєбрюсов, Я. Грахов, О. Крижанівський, а також відомий український композитор, критик, фольклорист і музично-громадський діяч

П. Сокальський. Інформація щодо виступів піаністів на сторінках місцевої преси у аматорських концертах регулярно з'являється лише з 80-х рр. ХІХ ст. Саме в цей час губернськими періодичними виданнями найчастіше згадувались імена таких піаністів-аматорів, як Гоппе, Філоненко, К. Гуневич, М. Гуневич, О. Ружицький, Сероцинська.

З початку ХХ ст. фортепіанне виконавство Катеринославщини стає помітно активнішим. Значне пожвавлення загалом інструментального виконавства, й фортепіанного в тому числі, пов'язано з діяльністю в регіоні місцевого відділення Імператорського Російського музичного товариства (КВ ІРМТ). Воно було започатковано в губернському центрі 1898 р. за ініціативою групи місцевих музикантів. Головою відділення було обрано державного і культурно-громадського діяча, катеринославського губернатора, князя П. Святополка-Мирського. Очолювана ним дирекція КВ ІРМТ запрошувала на роботу до щойно відкритого музичного училища випускників вітчизняних консерваторій, більшість серед яких складала саме піаністи. Крім цього, певним поштовхом для інтенсивно-

горозвитку фортепіанно-виконавського мистецтва регіону стало працевлаштування перших вихованців Катеринославського музичного училища в місцевих навчальних закладах.

У перші роки ХХ ст. на сторінках місцевих газет зустрічаються нові імена піаністів. Це Берестнева-Падлевська, С. Бриліант-Лівен, Е. Ейзенберг, В. Застрабська, І. Зібада, Л. Каневський, А. Мандельштам, А. Шепелевський.

На початку другого 10-ліття ХХ ст. до згаданих виконавців приєднуються С. Гуревич, Н. Долгов, М. Зубов, Г. Лимановський, З. Максименко, М. Пасенко, С. Роговська, З. Розловська, А. Смолкер, К. Хонович, В. Цветіков.

До наших часів збереглось чимало свідчень концертно-виконавської діяльності катеринославських піаністів-педагогів. Проте не у всіх джерелах принагідно знайшли своє відображення концертні програми чи навіть розгорнуті анонси організовуваних ними фортепіанних концертів. Проте в доступних для нас історичних матеріалах спробуємо прослідкувати окремі тенденції розвитку фортепіанного виконавства регіону.

У сольній концертній практиці місцеві піаністи-педагоги віддавали перевагу класичним творам віденських композиторів, західно-європейських та російських композиторів романтичного напрямку. Серед останніх переважали твори Ф. Мендельсона, С. Рахманінова, А. Рубінштейна, П. Чайковського, Ф. Шопена, Ф. Ліста при майже повній відсутності творів Р. Шумана. Крім оригінальних авторських творів,

важливе місце у програмах концертних виступів піаністів-солістів посідали транскрипції симфонічної та оперної музики (М. Глінка, П. Чайковський). І, нарешті, остання риса творчих пріоритетів піаністів-педагогів Катеринославщини – це майже повна відсутність у концертних програмах творів докласичного клавірного мистецтва (Й.С. Бах, Ф. Куперен, Ж. Рамо) й творів української авторів.

Як для концертного життя Росії ХІХ ст. мода на «вундеркіндів» встановилась і в Катеринославському регіоні. Тут у 90-ті рр. ХІХ ст. з величезним успіхом виступали 7-річний В. Ружицький і 13-річний А. Шепелевський – юні піаністи, учні польського композитора, музиканта-просвітника і педагога О. Ружицького. Останній заснував приватну музичну школу і певний проміжок часу працював у Катеринославі.

Цікавою особливістю концертного життя регіону другої половини ХІХ ст. були спільні прилюдні виступи вчителя та його вихованців. В одному з випусків «Катеринославських губернських відомостей» за 1862 р. розміщено теплий відгук про виступ у Катеринославі О. Ружицького та його учня А. Шепелевського. Саме в цей період (60-ті рр. ХІХ ст.) батько й син Ружицькі гастролювали по містах Західної Європи. Неабиякий успіх, викликаний цими концертами в іноземній публіці, а також музичні здібності юного Володі Ружицького, знайшли своє віддзеркалення не тільки в місцевій, а й у російській столичній критиці.

Порівняно з сольним концертним виконавством найпопулярнішим і досить поширеним як у колах прихильників музичного мистецтва, так і серед самих виконавців, було камерно-інструментальне ансамблеве музичування. З початку 1900-х рр. камерні концерти проводяться часто; поряд з аматорами в них виступають професійні музиканти. Якщо впродовж другої половини XIX ст. камерно-ансамблеві інструментальні твори виконувались переважно у мішаних, збірних концертах, то з кінця 90-х рр. XIX ст. звичним явищем музичного життя краю стають камерні вечори монографічного спрямування.

Характерна особливість музичного життя регіону – існування найрізноманітніших складів камерно-інструментальних ансамблів – від дуетів скрипка-фортепіано та два фортепіано, фортепіанних тріо, фортепіанних квартетів до фортепіанного квінтету.

У проведенні камерно-інструментальних концертів серед широкого слухачького загалу, найбільшою активністю відзначались піаністи – викладачі Катеринославського музичного училища: В. Застрабська, А. Мандельштам, В. Цветіков, А. Шепелєвський; засновники й викладачі музичних шкіл: С. Бриліант-Лівен, І. Кумма, Н. Крітська, З. Максименко. Місцева і столична преса відзначали їх високий рівень професійної та виконавської майстерності. Основу виконуваного у концертних заходах художнього репертуару становили твори

західно-європейських та російських композиторів.

Окрім Катеринослава, педагоги-піаністи проводили активну концертно-виконавську роботу на периферії, у віддалених містечках і населених пунктах. Беззаперечно, суттєве просвітницьке навантаження мали цикли так званих «народних концертів», які регулярно проводились 1905-1920 рр. по всій губернії і присвячувались творчості російських композиторів-романтиків.

Керівництво КВ ІРМТ залучало до концертного життя краю виконавців з інших регіонів. Це суттєво стимулювало, професійно збагачувало, гартувало місцеві виконавські сили і в результаті урізноманітило сферу їх творчих проявів. Значний резонанс серед прихильників класичного мистецтва отримали виступи у Катеринославі піаністки, випускниці Лейпцизької консерваторії В. Застрабської разом з віолончелістом В. Алоїзом (1901 р.), а також зі скрипалем М. Полякіним (1915 р.).

Видатний скрипаль Л. Ауер багато виступав на різних сценах регіону. Для здійснення спільних виступів 1913-1915 рр. по Катеринославщині й інших регіонах Російської держави всесвітньо знаний виконавець мав підстави обрати саме місцевих піаністів: Л. Канєвського та С. Бриліант-Лівен – відповідно, викладачів Маріупольської та Катеринославської музичних шкіл.

Згадана засновниця музичної школи Катеринослава, а в минулому викладач музичного училища, С. Бриліант-Лівен виступала також у складі з

іншими гастроюючими у регіоні інструменталістами. Прихильність місцевих слухачів викликав виступ у Катеринославі 1909 р. цієї піаністки та скрипаля Й. Ахрона. Творчий дует запропонував власну інтерпретацію кращих камерно-інструментальних зразків західно-європейської та російської музики.

Отже, фортепіанне виконавське мистецтво краю мало чітко виражений просвітницький характер. Для музичного просвітництва, що здійснювалось переважно силами місцевих піаністів-педагогів, характерним є тяжіння до виконання камерно-інструментальних творів при значно меншому вияві власного творчого потенціалу в якості солістів. Проте завдяки натхненній публічній праці місцевих піаністів стало можливим знайомство широкої слухачької аудиторії з фортепіанними та камерно-інструментальними ансамблевими творами західно-європейських

і російських композиторів XIX – початку XX ст. Виступи корифеїв світового скрипкового й віолончельного мистецтва В. Алоїза, Л. Ауера, Й. Ахрона, М. Полякіна з місцевими піаністами в Катеринославському регіоні й за його межами слугували збагаченню музичних уявлень широкого слухачького загалу про класичне музичне мистецтво, поступовому зростанню художньої культури різних верств суспільства.

Література

1. Екатеринославские губернские ведомости. – Екатеринослав, 1862. – №12.
2. Приднепровский край. – Екатеринослав, 1915. – №№ 5365, 53784, 5419. 5439, 5433, 5618.
3. Приднепровский край. – Екатеринослав, 1916. – №№ 5747, 5768, 5876.
4. Русская музыкальная газета. – С.-Пб., 1904. – №9.
5. Южная заря. – Екатеринослав, 1910. – №1253.
6. Южная заря. – Екатеринослав, 1911. – №1612.

УДК: 78.071.1 (477)

**ТВОРЧІСТЬ ДМИТРА ГНАТЮКА:
ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ****Бондарчук В.О.**

кандидат мистецтвознавства, доцент НМАУ імені П.І.Чайковського

Стаття присвячена аналізу творчої біографії видатного майстра оперної практики ХХ – ХХІ століть Д.М.Гнатюка. Акумулюючи значний досвід виконавської майстерності, режисерської практики та педагогічної діяльності, митець впевнено увійшов у простір національної культурно-мистецької моделі, залишивши глибокий слід в її історії.

Ключові слова: творча особистість, виконавська інтерпретація, оперне мистецтво, стильові координати, майстер сцени, джерельна база, епістологія, мемуаристика.

Постановка проблеми. Сучасна гуманітаристика гостро підіймає проблему творчої особистості, її адаптації та реалізації у вимірах мистецьких пошуків, апробацій та звершень. Пізнання сутності митця, художника, майстра гостро підіймається у культурології, філософії, мистецтвознавстві, що дає можливість всесторонньо охопити проблему з глибоким аналізом сутності її структури. **Аналіз останніх досліджень,** пов'язаних з вивченням творчої біографії, стимулює до перманентного переосмислення наукового інструментарію, розкриваючи нові можливості вивчення даної проблематики. Концепції А.Андреева, Л.Левчук, В.Менжуліна і багатьох інших науковців сформували чіткі орієнтири сучасної гуманітаристика, розкриваючи нові імена в історії української культури. **Мета дослідження** полягає у розкритті джерельної бази у вивченні біографії Д.Гнатюка. **Методологія** дослі-

дження полягає в застосуванні історичного, мистецтвознавчого та культурологічного методів, що дає можливість аналізу творчої біографії в контексті міждисциплінарного зв'язку. **Наукова новизна** полягає у розкритті маловідомих і недосліджених аспектів творчої біографії Д.Гнатюка на основі джерельної бази.

Виклад основного матеріалу. Дискусії, викликані проблематикою біографістики та її джерельної бази, дають підстави вважати, що філософський, соціологічний, психологічний, мистецтвознавчий та культурологічний простір перебуває нині у стадії перманентного переосмислення явищ, їх сутності, а це, у свою чергу, зумовлює формування нових, інколи небажаних висновків, які є важливим структуротворчим елементом історії, науки, мистецтва. За висновками історіографії, традиція текстуально-графічної фіксації життєвого шляху

людини є проєкцією одного з найдавніших самотутніх феноменів людства – писемної культури, тому для її дослідження необхідно витримуватися координатів осмисленого і науково-обґрунтованого підходу. За висновками дослідниці Т.Ємельянової, для європейської традиції дослідження біографічних текстів характерним є синтез раціоналізму та індивідуалізму, уникаючи яких, можна втратити логіку і смислове обґрунтування. Ключовим моментом у дослідженні біографії особистості є проблема хронометричної фіксації її життєвого циклу з відповідним смисловим навантаженням, детермінованим соціокультурною динамікою об'єктивної дійсності. У подібних інформативних векторах суспільної організації відчувається помітне, як зазначає М.Копиця, «розчинення» не тільки культурно-мистецької складової, а й біографій митців, їх однодумців та подвижників [4]. У таких реаліях, як результату особистісної рефлексії людини об'єктивної дійсності, кристалізується важлива складова біографічного дослідження – фактологічні матеріали особового походження. До визначених фактологічних матеріалів належать: епістолярія, мемуари, офіційна документація і ін.

Осягаючи проблему дослідження біографії особистості, М.Копиця вводить до наукового вжитку таке поняття, як «антропологічний фактор», сутність якого визначена координатами антропології, завдання якої полягає у розкритті «людського змісту історичного процесу» [4]. Культуролог О.Гос-

подаренко зазначає, що вивчення минулого не можливе без занурення у внутрішній світ людини, і пропонує розглядати біографію особистості в контексті «нової історичної науки», динамічно закріпленої у просторі французької наукової школи та «історії ментальності», що знаходить своє ствердження у: «розмитості її предмета, у її спробах вловити «осад» історичного аналізу, відшукати те, що від нього вислизає» [2, С.128]. Історія ментальності перебуває на зрізі перетину індивідуального і колективного, довготривалого і сьогочасного, несвідомого й свідомого, структурованого та плинного, маргінального та універсального, що дає можливість окреслити картину світу через призму суб'єктивної реконструкції реальності епохи, культурного простору. У контексті цього формується семантична аналогія визначення така, як «історія на перехресті», «двозначна історія» і т.д.. У вимірі сучасних наукових пошуків та апробацій типологія біографічних описів представлена динамічним розмаїттям, серед якого, як зазначає Т.Попова, домінує: «традиційна біографія історичної особи»; «особиста історія» – дослідження життя індивіда через призму його приватних стосунків; «внутрішню біографію» (розвиток внутрішнього світу людини), «інтелектуальну біографію істориків» [6]. Означення типології біографічних описів структурується на основі обраних дослідником джерел, сутнісні вектори яких будуються на їх фактах. М.Копиця, вказуючи на необхідність введення до наукового обігу

якнайбільше фактологічного матеріалу зазначає, що факт є фундаментом історії, її основою, а вивчення його у контексті зв'язку з додатковим текстувальним матеріалом (документація, архівні і особисті матеріали) дають можливість широкого і об'єктивного аналізу не тільки окремої особистості, а й соціокультурного простору.

Звернемося до проблеми нашого дослідження і в контексті аналізу джерельної бази (матеріали про епоху та соціальний контекст особистості, архівні документи, епістолярна спадщина: листи, мемуари, щоденники, джерела особистого походження, рукописи та опубліковані твори, літературні, наукові праці, фондові записи, інтерв'ю, аудіо та відеоматеріал, інші суб'єктивні та об'єктивні чинники творчості, достовірні й вірогідні факти життя особистості, матеріали особистого архіву митця, матеріали періодичних видань як вітчизняного так і міжнародного простору, матеріали музейних установ митця і т.д.) і спробуємо реконструювати творчу біографію видатного митця ХХ – початку ХХІ століття Д.М.Гнатюка.

Постать Д.Гнатюка є важливою не тільки з позиції виконавського мистецтва, а й у вимірі суспільних координат, наукового та культурологічного дискурсу. Апелюючи до проблеми реконструкції біографії митця, ми маємо можливість розгерметизувати не тільки факти його суб'єктивно-особистісного простору, прихованих результатів рефлексії оточення, мало-відомих і висвітлених явищ мистець-

кої площини, системи міжнародної творчої комунікації, а й відкрити простір імен, що залишилися поза увагою дослідників не тільки вітчизняного, а й світового масштабу, які доклали чимало зусиль для реконструкції творчого шляху митця в контексті потужної динаміки соціокультурного середовища України ХХ – початку ХХІ століття.

Засадничі інтенції дослідження творчого шляху Д.Гнатюка були сформовані Ю.О.Станішевським, зусиллями якого побачили світ такі монографії, як: «Дмитро Гнатюк» (видавництво «Музична Україна 1991 рік»), «Режисюра в українському радянському оперному театрі» (видавництво «Наукова думка» 1973 року), енциклопедичні довідники: «Національний академічний театр опери та балету України імені Тараса Шевченка: історія і сучасність» (видавництво «Музична Україна 2002 року»), «Національна опера України 2001-2011» (видавництво «Музична Україна 2012 року»), матеріали у періодичних виданнях газет «Вісті», «Музика», «Прапор комунізму», «Урядовий кур'єр», «Культура і життя», «Радянська Україна», «Українська культура» і інші. Ю.Станішевський відомий не тільки як критик, журналіст, оповідач, він знаний у просторі вітчизняного мистецтвознавства ще й як науковець, який захистив докторську дисертацію на тему «Режисюра і балетмейстерське мистецтво в українському радянському музичному театрі (1917-1941 р.)», чим заповнив значні прогалини становлення, розвитку та популяризації

вітчизняного оперного та балетного виконавства [1].

Важливою складовою біографічно-го дослідження творчого шляху Д.Гнатюка є вивчення його діяльності в контексті мистецтвознавчого аналізу та культурологічних висновків. Залучення до біографії резюме науковців змушує уникати чітко-виражених редуційних висновків щодо його творчих поступів та відтворити систему стійких ознак, сформованих на вершині мистецьких перетинів вокальної творчості, режисерської практики, педагогічної та громадської діяльності.

Важливим і незамінним внеском у дослідження творчого шляху Д.Гнатюка є статті, анотації та рецензії О.Зінькевич, Т.Гнатів, М.Гордійчук, М. Черкашиної - Губаренко, О.Соломоної, О.Сокало, В.І.Рожка та О.В.Рожка, М.Жулинського, М.Загайкевич, К.Майбурової, О.Малозьомової, М.Стефановича, Б.Гнида і т.д. Перелік наукових обґрунтувань є достатнім для того, щоб окреслити магістральний вектор його творчого шляху, виокремити звичні, традиційно-зумовлені інтенції артиста у просторі вокальної творчості та відчуті і зафіксувати трансформацію усталених канонів режисерської практики.

Вагомий внесок у реконструювання творчої біографії Д.Гнатюка зроблено В.Д.Туркевичем, діяльність якого представлена відтворенням складного ланцюга життєвих реалій актора, вмонтованих у творчі колізії театру опери та балету імені Т.Г.Шевченка. Результати досліджень В.Туркевича охоплюють

значну частину творчого життя митця, дають читачеві можливість відчуті, крізь оптику самовпевненої риторики адміністрації театру, присмак епохи, часу, в просторі якого формувалися засади естетичної кристалізації Д.Гнатюка, усвідомити чітко запрограмовані вектори культурної кон'юктури та досягнути модель творчої особистості Д.Гнатюка з його рефлексією дійсності та інтерпретацією творчих віянь ХХ – ХХІ століття.

Важливою частиною реконструкції біографії Д.Гнатюка став роман-хроніка В.Фольварочного «На висотах орлиного лету», який програмно і послідовно подає біографію Д.Гнатюка на зрізі хронометричної пульсації, розкриває маловідомі і невисвітлені біографічні періоди митця, торкається його творчих пошуків, пропонує читачеві спогади артиста, що фіксують важливі події щодення актора з проекцією контекстуальних стихій часу.

Відчуті і зрозуміти творчу біографію Д.М.Гнатюка дає можливість багатий матеріал періодичних видань не тільки Києва, а й усього вітчизняного, пострадянського та європейського простору. На жаль, періодика розкриває сторінки біографії митця частково, розмиваючи зашехрлі кордони статистики і шаблонної проекції його творчих злетів та досягнень. Видання преси в інформативних потоках ідеологічної магістралі радянсько-авторитарної селекції зумовлювало бачення і відтворення дійсності крізь призму механічної аплікації чиновників та їх інструментарію. Матеріали періодичних ви-

дань, направлених на висвітлення біографії митця та його суспільно-творчого шляху можна розділити на категорії:

- періодика пасивного висвітлення життєвих і творчих шляхів митця;
- матеріали критичного аналізу творчих звершень артиста;
- матеріали закордонних періодичних видань.

До категорії «пасивних» видань ми відносимо матеріали, інформаційний простір яких чітко окреслений риторикою планового висвітлення подій для задоволення потреб читача. Такі статті і публікації належать виданням: «Зоря», «Прапор комунізму», «Правда» та іншим, які формували матеріал за принципом само подібності, де подія представлена ілюстративно, узагальнено, в діалозі з ідеєю партії, чинника, спекулятивного механізму.

Щодо категорії видань, про діяльність митця у сфері вокального виконавства, режисерських пошуків та апробації, суспільно-громадської активності, то вони дають можливість виходу науковця за межі «ідеї чистого змісту», партійної структурованості і проведення узагальнень творчого сходження митця, включаючи останнього у полеміку інформаційного простору з інтенціями критиків, незаангажованих висновків, негативно налаштованих і завуальованих особистісно-заперечливим ставленням до особистості. До таких періодичних видань належать: «Культура і життя», «Музика», «Київські відомості», «Дзеркало тижня», «Вечірні вісті» і т.д.

Слід визнати, що матеріали періодичних видань розпорочені у числен-

них фондах архівів, бібліотек, читальних залах та інших установах, а це значно ускладнює можливість їх аналізу, відтак і об'єктивної оцінки тих чи інших явищ. Досліджуючи творчу біографію Д.Гнатюка, зазначимо про основні джерела, використані під час локалізації постаті з динамічно-інформативного простору газет, журналів, брошур і ін. Вагомий і практично-значимий матеріал періодики, використаний у дослідженні, знаходиться у архіві Національного академічного театру опери та балету України імені Т.Г.Шевченка. Структурований і хронологічно систематизований працівниками архіву матеріал, зберігається у двох теках, що дає можливість простежити біографічні моменти митця та його творчі сходження у мистецьких стихіях ХХ – початку ХХІ століття.

Щодо аналізу матеріалів періодики, то слід відзначити неоціненний вклад самого Дмитра Михайловича, а особливо його дружини Галини Макарівни, у накопиченні, зберіганні та систематизації періодичних видань. У родинному архіві Гнатюків зберігаються: «Матеріали про гастрольні поїздки Дмитра Гнатюка Канада – США. – 1962 – 1974 рік (142 Арк.)», «Матеріали про творчу діяльність Дмитра Гнатюка. – 1946 – 1962 рік (146 Арк.)», «Матеріали про творчу діяльність Дмитра Гнатюка. – 1954 – 1964 рік (133 Арк.)», «Матеріали про творчу діяльність Дмитра Гнатюка. – 1963 – 1969 рік (285 Арк.)», «Матеріали про творчу діяльність Дмитра Гнатюка. – 1970 –

1975 рік (286 Арк.)», «Матеріали про творчу діяльність Дмитра Гнатюка. – 1975 – 1979 рік (124 Арк.)», «Матеріали про творчу діяльність Дмитра Гнатюка. – 1978 – 1985 рік (113 Арк.)». Такий архів дає можливість прослідкувати поступи Д.Гнатюка на теренах вокального сходження, режисерського закріплення, суспільно-політичного та громадського визнання.

Що стосується матеріалів закордонних періодичних видань, то вони представлені як архівами Національного академічного театру опери та балету України імені Т.Г.Шевченка, так і зібраними матеріалами, що зберігаються в архівах родини Гнатюків. Нам вдалося ознайомитися і проаналізувати періодичні закордонних видань в обсязі близько 50-ти примірників, що дає можливість дослідити життя і творчість Д.Гнатюка за межами держави.

Хронометричний відлік перебування Дмитра Михайловича за кордоном, зафіксований рецензіями у виданнях 1962 року, зокрема: «Toronto Daily star», «Wiktoria Daily Tiems», «The province, Vancouvers», «The Zeiger – Post, Regina», «The Vancouver Sun», «Winnipeg Free Press», «The Winnipeg Tribune», «Baritones Performanse Exceeds All Expectations», «The Ukrainian Canadian», «The Telegramm, Toronto, Tues», «Montreal star». Така територіально розлога картина гастролів артиста на кордоном вказує на його виконавську успішність і визнання у великих містах Канади. Про концертні поїздки артиста 1968 року свідчать записи у: «The Vancouver Sun», «Progress»,

«The Ukrainian Canadian»; 1971 року: «The Edmonton Journal; Montreal Star», «Winnipeg Tribune», «Winnipeg Free Press», «The Globe And Mall», «Chicago Tribune», «The Philadelphia Inquirer», «The Philadelphia Inquirer», «Hontreats star», «Svoboda, The Ukrainian Weekly», «Festival 80 Edition», «The New York Times, Wednesday», «Buffalo Evening News»; 1974 року: «Toronto star», «Wpg. Free Press», «Victoria Times», «Edmonton Journal, Entertainment».

Аналізуючи рецензії у закордонних виданнях, ми маємо можливість відслідкувати перебування артиста у різних частинах світу, відчутти динаміку його успіху і внести важливий матеріал до біографічного опису життєвого і творчого шляху.

Важливою частиною біографічної реконструкції стали автобіографії митця, написані у різні періоди життя, під впливом різних соціальних, політичних та культурно-мистецьких важелів. Автобіографія Д.Гнатюка, представлена у різних контекстуальних площинах, дає можливість відслідкувати суб'єктивні погляди особистості на тлі його соціальної та культурно-мистецької діяльності, відчутти присмак епохи та часу, які вкарбовували у його життєву карту аксіоми різних ідеологічних поглядів, політичних та адміністративних реалій.

Окремою сторінкою написання творчої біографії Д.М.Гнатюка стала його мемуаристика, на сторінках якої зображено постаті відомих громадських діячів, митців, політичних фігур та звичайних пересічних громадян.

Дослідження, вивчення та аналіз мемуарної спадщини митця стало можливим під час опрацювання особистого архіву родини Гнатюків. В цьому завдячуємо синові Дмитра Михайловича – А.Д.Гнатюку.

Мемуарну спадщину митця ми систематизуємо за такими ознаками: мемуари про особисте життя; спогади про вчителів; матеріали про видатних митців вокального та театрального простору; мемуарні записи про політичних та суспільних діячів; спогади про пересічних громадян, діяльність яких пов'язана з біографічними координатами митця та його мистецьким середовищем.

Важливими у дослідженні біографії Д.Гнатюка стали архівні матеріали, представлені фондами НМАУ імені П.І.Чайковського, фондами архіву Національного академічного театру опери та балету України імені Т.Г.Шевченка, фондами Національної опери України.

Важливим аспектом дослідження біографії Д.М.Гнатюка є листи, які ми розділяємо на дві категорії:

- листи, написані самим митцем;
- листи, адресовані митцеві.

Кількість листів, опрацьованих у дослідженні, близько 50-ти.

Незамінною для дослідження є опрацьована документація, що зберігається у особистому архіві родини Гнатюків. Звертаючись як до оригіналів, так і до копій документації, ми маємо можливість об'єктивного аналізу подій із біографії митця, які розвивають численні полемічні явища життєвого шляху видатної особистості

століття. Суттєвим доповненням дослідження творчої біографії Д.М.Гнатюка є щоденники.

Висновок. Листи, мемуари, щоденники, рукописи та опубліковані твори, літературні, наукові праці, фондові записи, інтерв'ю, аудіо та відео доробок – всі ці матеріали спонукають до перманентного переосмислення сутності митця, дають можливість об'єктивного аналізу його життєвого і творчого шляху, узагальнюють і визначають напрямки майбутніх досліджень. Зрештою, розпорошений у фондах бібліотек, театрів, музеїв, родинних архівах, пласт біографічного матеріалу відкриває світ незримого і динамічного творчого шляху видатної постаті ХХ – початку ХХІ століття Д.М.Гнатюка. Розглядаючи потерті часом поживклі аркуші його записів, ми ніби занурюємося у середовище, яке вдихнуло у митця солоспів українського мелосу, могутню світоглядну традицію, віру у чисте і самотнє, побудоване на основі таланту, жаги до мистецтва і постійного пошуку досконалості, визнання, звернення і підкорення мистецьких п'єдесталів.

Список використаної літератури:

1. Гнатюк Д. М. Спогади [Ю. Станішевський] // Особистий архів Д. М. Гнатюка. Зберігається в родині Гнатюків. 14 арк. Рукопис.
2. Господаренко О. В. Жак Ле Гофф: антропологічний підхід до вивчення ментальності // Наукові праці: наук.-метод. журн. Вип. 108: Історія / ред. П. М. Тригуб. Т. 121. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. С. 127–132.
3. Ємельянова Т. В. Біографізм як засіб ін-

- терпетації творчої індивідуальності: Макс Дессуар // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ: Міленіум, 2011. № 1. С. 24–28.
4. Копиця М. Д. Епістологія в лабіринтах музичної історії: монографія. Київ: Автограф, 2008. 528 с.
5. Оноприенко В. И. Биографический метод в психологии и социологии // Вісник Національного авіаційного університету. Сер.: Філософія. Культурологія. 2010. № 2. С. 130–136.
6. Попова Т. Н. Жизнеописание ученого-историка на перекрестке историографических традиций: теория, методология, практика // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Київ, 2015. № 8. С. 15–40.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ МАСИ ТІЛА ПРИ ЛІКУВАННІ АКНЕ У ЖІНОК З СКЛЕРОПОЛІКІСТОЗОМ ЯЄЧНИКІВ

С. О. Галникіна

доктор медичних наук, професор,
ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського” МОЗ України

З. В. Смаглій

аспірант,
ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського” МОЗ України

А.В. Павлишин

к. мед. наук, доцент,
ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського” МОЗ України

На сьогодні вульгарні акне є однією з найбільш актуальних проблем дерматології, що зустрічається у 80-90% дівчат та жінок і являє собою захворювання сальних залоз і волосяних фолікулів, яке спричинене рядом органних та системних порушень в організмі жінки [1,4]. У значної частини жінок (до 11%) акне зберігаються у віці понад 25 років [2,4]. Акне – не лише захворювання шкіри, а багатогранний комплекс взаємозалежних гістохімічних і органних дисфункцій, в першу чергу зумовлених гормональними змінами [1-3,5].

Здійснюючи лікування акне у жінок потрібно приділяти увагу не лише естетичному аспекту лікування, але й сприяючим факторам та причинам виникнення даного захворювання.

Корекція маси тіла жінки для успішного лікування акне відіграє дуже важливу роль, адже надмірна маса (збільшений процент жиру в організмі)

сприяє підвищенню синтезу чоловічих гормонів, які в свою чергу є сприяючим чинником розвитку акне (андрогензумовлена гіперпродукція шкірного сала, пов'язана зі збільшенням рівнів андрогенних гормонів, підвищенням чутливості андрогенних рецепторів на поверхні сальної залози). За наявності ожиріння в жирових клітинах збільшується синтез андрогенів, що стимулює утворення акне. Масу тіла жінки корегують препаратом «Метформін» по 1000-1500 мг на добу впродовж 3-6 місяців, що забезпечує нормалізацію гормонального фону (зниження вмісту андрогенів). Призначення препарату «Метформін» знижує гіперандрогенію, нормалізує вуглеводневий і жировий обмін, покращує споживання кисню тканинами, що в свою чергу сприяє оптимізації маси тіла жінки.

Звичайно, для успішного лікування акне у жінок з склерополікістозом яєч-

ників, окрім корекції маси тіла призна-чають препарати для лікування саме склерополікістозу яєчників, коригують зміни в організмі жінки спричинені цим захворюванням. Призначають препарат «Інозітол» (водорозчинний вітамін B8), необхідність застосування якого є його підвищене виведення з сечею під час запальних процесів. «Інозітол» нормалізує жировий обмін, знижує рівень холестерину в крові. Застосування, для лікування акне, препарату «Зінеріт» дозволяє знищити патогенні та умовно патогенні мікроорганізми, які присутні в сальних залозах. Препарат стабілізує клітинні мембрани, здійснює в'яжучу та протизапальну дію, зменшує вироблення секрету сальних залоз.

Призначають вітамін С, який має виражені антиоксидантні, протизапальні та протиалергічні властивості і регулює обмін речовин в шкірних покривах. Вітамін Е покращує споживання кисню тканинами, має ангіопротекторну дію. Лікування пропонуваною комбінацією препаратів здійснюють наступним чином: препарат «Зінеріт» наносять на уражену ділянку шкіри 2 рази на добу в разовій дозі 0,5 мл впродовж десяти тижнів, «Інозітол» – від 0,2 до 4 грам один раз на добу, перед прийомом їжі (добова доза підбирається індивідуально від 14 до 18 грам) тривалість прийому препарату визначається індивідуально, вітамін С, який призначають у таблетках по

500 мг, 1 таблетку 1 раз на добу впродовж 20-30 діб, вітамін Е в капсулах по 200 мг, який приймають по 1 капсулі 2 рази на добу впродовж 20-40 діб.

Лікування акне на фоні склерополікістозу яєчників, окрім адекватної корекції маси тіла, вимагає застосування комбінації препаратів, що відповідають безпосередньо за усунення акне, як естетичної проблеми, та препаратів які служать для лікування саме склерополікістозу яєчників і коригують зміни в організмі жінки спричинені цим захворюванням.

Література:

1. Аравийская Е. Р. Современный взгляд на лечение акне: состояние проблемы и новые возможности / Е.Р. Аравийская // Лечащий врач. – 2003. – № 4. – С. 4–6.
2. Забненкова О. В. Иммунологические аспекты топических ретиноидов в патогенезе акне. Клиническая и экспериментальная дерматокосметология. 2010. № 6. С. 38–39.
3. Мурашкин Н. Н., Иванов А. М., Заславский Д. М., Камилова Т. А. Вопросы эффективности и безопасности применения системных ретиноидов в терапии акне у подростков // Вестник дерматологии и венерологии. 2010. № 5. С. 112–116.
4. Роговская С.И. Андрогензависимые поражения кожи и возможности их коррекции у женщин: клиническая лекция /С.И. Роговская. – М., 2003. – 13 с.
5. Anti-Mullerian hormone expression pattern in the human ovary: potential implications for initial and cyclic follicle recruitment / C. Weenen, J.S. Laven, A.R. Von Bergh [et al.] // Mol. Hum. Reprod. – 2004. – 10. – P. 77–83.

SOME ASPECTS OF THE COGNITIVE SURVEY STUDY OF VICTIMS OF THE CHERNOBYL ACCIDENT

Tkachenko A.V.

Master of the Department of General Psychology and Pathopsychology Oles Honchar Dnipro National University

***Abstract:** The article deals with the research of the cognitive sphere of the Chernobyl Nuclear Disaster liquidators who suffer from dyscirculatory encephalopathy. The psychological features of the cognitive sphere and personality of the liquidators in the result of the Chernobyl accident have been analyzed.*

Keywords: cognitive sphere; dyscirculatory encephalopathy; personality; accident at ChNPS; quality of life.

Justification of the relevance of the topic. Ecological, including radiation, catastrophes lead, in addition to physical and biological changes in the environment, to significant psychological consequences. The Chernobyl accident has become a real tragedy and has led to undermining of social systems and traditional lifestyles. The results of the Chernobyl accident response survey participants show that most of them are in a state of high stress. They show increased irritability, inflexibility, vulnerability, uncertainty, distrust, passivity, many – sleep disturbance, obsessive fears, confusion, anxiety, sense of approaching disaster. A typical form of compensation for such consequences in these people is the outbreak of internal emotions. Such consequences have a pronounced psychological character and are not related to exposure, but affect the cognitive sphere of personality [8].

The cognitive sphere is part of the human psyche, which is connected with its

cognitive processes and consciousness, which includes the knowledge of man about the world and about oneself. Cognitive processes include feelings, perceptions, memory, attention, thinking and presentation. Cognitive functions may be aggravated both with age and as a result of traumatic disorders of the nervous system, radiation, psychoneurological or neurodegenerative diseases [1; 6; 7; 8; 9].

One of the most common neurodegenerative diseases is dyscirculatory encephalopathy, a brain lesion that occurs as a result of a chronic, progressive disorder of cerebral circulation in different etiologies. The nucleus of the clinical picture of dyscirculatory encephalopathy and its distinctive feature is cognitive impairment. The spectrum of these disorders is quite wide – from the minimum expressed to dementia [4; 10].

It should be noted that psycho-diagnostic examination is included in the clinical program of diagnosis of dyscirculatory encephalopathy, and the presence

of cognitive and / or emotional-affective disorders is one of the necessary criteria for the diagnosis of the disease [2].

That is why this is chosen as the main problem of this study, which determines its relevance both in general psychological and in applied aspects.

The purpose of the study. To identify, describe and analyze the state of the cognitive disruption of the Chernobyl accident patients suffering from dyscirculatory encephalopathy.

Working hypotheses of the study. Conceptual hypothesis: there are certain violations of the cognitive sphere and personality specifics at the Chernobyl disaster liquidators suffering from dyscirculatory encephalopathy. Empirical hypotheses:

1. Liquidators of accidents at ChNPP have higher degrees of violations of the state of the cognitive sphere, comparing to the evacuees and migrants from the Chernobyl zone, due to the higher degree of radiation.

2. The higher is the degree of violations of the cognitive sphere, the lower is level of satisfaction with one's own life.

3. The higher is the level of personal anxiety, the lower is the level of satisfaction with one's own life.

Research methods. To test hypotheses of the study empirical methods were used: a quasi-experiment for two groups: group 1 (experimental) – liquidators of the Chernobyl accident; group 2 (control) – evacuees and migrants from the Chernobyl zone. The following psychodiagnostic tools were used to determine the level of violations of the cognitive sphere,

personality traits and the quality of life of the examined contingent: Montreal Cognitive Assessment (MoCA) – Nasreddin Z.S.; Mini-mental state exam (MMSE) – Folstein M.F., Folstein S.E., Makgug P.P.; the “Logical laws” test of Lippman; Eisenk Personal Inventory (EPI) – Eisenk G.Ya.; State-Trait Anxiety Inventory (STAI) – Spielberger C.D.; Index of the vital pleasure – Neugarten A.O.; as well as a special author's questionnaire for the selected contingent [3; 5].

The processing of the results of the study is carried out using mathematical and statistical methods (linear correlation of Pearson, evaluation of intercluster differences by the Mann-Whitney U-criterion). The synthesis of results is carried out using interpretive methods (classification and generalization of empirical data).

Research results. The first empirical hypothesis is refuted. The difference in the status of the cognitive sphere in the group of liquidators and evacuees and migrants from the Chernobyl zone is statistically unreliable. The U-Mann-Whitney criterion is 0.75. Taking into account the obtained results, it can be concluded that the level of received radiation does not have a significant effect on the degree of violations of the cognitive sphere. The second and third empirical hypotheses are confirmed. The correlation between the degree of violations of the cognitive sphere, the level of personal anxiety and the level of satisfaction with one's own life turned out to be reversible and strong.

Conclusions from the study. The degree of severity of manifestation of the cognitive impairment increases signifi-

cantly in the presence of psychotraumatic events or chronic stress characteristic of the liquidators of the Chernobyl accident. This is clearly noticeable after our study, since the main array of selected contingents showed a result that corresponds to pre-dementia cognitive impairment or dementia of the easy degree. The personality characteristics of the subjects also have a certain specificity, as 97% of people showed a high level of neuroticism. Patient-liquidators have shown themselves as emotionally labile, with a low level of self-esteem and high personal anxiety. The results of the survey on the index of vital satisfaction showed a low level of satisfaction with the quality of life of the examined contingent.

Further study of the topic and in-depth study is promising for the development of psychoprophylaxis and psychological assistance to liquidators, evacuees and migrants from the Chernobyl zone. Practical significance of work is determined by the fact that the results of the research can be used in the practice of a medical psychologist, neurologist, psychiatrist or counselor psychologist, and may also be useful in general medical practice in order to improve the quality of care for patients with disorders of the cognitive field within differentiated clinical and psychological programs of rehabilitation.

References:

1. Бачинська Н.Ю. Особливості синдрому помірних когнітивних порушень у хворих на гіпертонічну дисциркуляторну енцефалопатію та можливості корекції когнітивних змін препаратом Прамістар./Бачинська Н.Ю., Демченко О.В., Полетаєва К.М., Холін В.О. // Международный неврологический журнал. – 2012.- № 1-2. – (48).
2. Наказ МОЗ України від 17.08.2007 № 487 Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Неврологія»/Клінічний протокол надання медичної допомоги хворим на дисциркуляторну енцефалопатію.
3. Немов Р.С. Психология. Учеб.: В 3 ун. Кн.3. Психодиагностика. – М.: Владос, 1998. – 632 с.
4. Мурашко Н.К. Дисциркуляторна енцефалопатія та деменція: алгоритм діагностики і лікування/Н.К. Мурашко// Газета «Новости медицины и фармации». – 2007. – 2(206).
5. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика: Методики и тесты. – М.: Бахрах-М, 2011. – 664с.
6. Спиридонов В.Ф. Когнитивная психология: История и современность: Хрестоматия / Под ред. В. Ф. Спиридонова и М. В. Фаликман. Внесерийные издания. М.: Ломоносовъ, 2011. – 384 с.
7. Спиридонов В.Ф. Горизонты когнитивной психологии: Хрестоматия / Под ред. В. Ф. Спиридонова и М. В. Фаликман. – М.: Языки славянских культур; М.: Российский государственный гуманитарный университет (РГГУ), 2012. – 320 с.
8. Торбін В.Ф. Психічне здоров'я постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції/Торбін В.Ф., Вороненко В.В./ Галицький лікарський вісник. – 2013. – Т. 20, № 3.
9. Varela F. J., Thompson E., Rosch E. The embodied mind: Cognitive science and human experience/Varela F. J., Thompson E., Rosch E./Cambridge (Mass.): MIT Press, 1991.
10. Hachinski V. Vascular dementia: diagnostic criteria for research studies/V.Hachinski, J.V.Bowler/ Neurology. – 1993. – Vol. 43, Issue 10.

НАЦИОНАЛЬНАЯ СКАУТСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ УКРАИНЫ «ПЛАСТ» КАК СРЕДА ГЕНДЕРНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Кизь Ольга

кандидат психологических наук, доцент, доцент кафедры психологии
Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка г. Тернополь, Украина

В статье представлены результаты анализа воспитательной методики Национальной скаутской организации Украины «Пласт», способствующей успешной гендерной социализации молодежи, формированию андрогинного типа гендерного поведения юношей и девушек.

Ключевые слова: Национальная скаутская организация Украины «Пласт», пластуны, гендерная социализация, тип гендерного поведения.

Keywords: National Scout Organization of Ukraine Plast, plastuny, gender socialization, type of gender behavior.

На фоне социально-экономических трансформаций в Украине и перестройки ценностных приоритетов общества происходит переоценка жизненных смыслообразующих идеалов и изменение системы ценностей как в общественном, так и в индивидуальном сознании. Не случайно обязательной приметой гражданского общества является функционирование самоорганизованных объединений, негосударственных организаций, существенно способствующих утверждению гендерного равенства как источника развития национального, государственного и гражданского потенциала. Деятельность традиционных негосударственных организаций, среди которых почетное место занимает Национальная скаутская организация Украины «Пласт», созда-

ние новых объединений, возрастание молодежных инициатив являются показателями способности украинского гражданского общества к социальной самоорганизации.

Актуальность и не разработанность проблемы гендерной социализации воспитанников Пласта определили выбор темы нашего исследования. Объект исследования – гендерная социализация воспитанников НСОУ «Пласт». Предмет исследования – особенности гендерной идентичности юношей и девушек, обусловленные их членством у НСОУ «Пласт».

Анализ научной разработанности данной проблемы в психолого-педагогической литературе свидетельствует о том, что особенности гендерного развития юношества, социализирующегося в условиях Пласта, еще не

были предметом научного исследования (единичные публикации описывают результаты исследований, проведенных под нашим руководством [2]). Поэтому для нас большой научный интерес представляют гендерные установки пластунов, динамика формирования их представлений о маскулинности, феминности, андрогинности в процессе дифференцированной социализации, об основных функциях семьи, организации семейной жизни, о взаимоотношениях между мужчиной и женщиной, о выполнении ими ролей в семье и обществе.

Проведенный нами анализ деятельности Пласта свидетельствует, что в основе его воспитательной работы лежит гендерный подход. В современных условиях Пласт готовит украинскую молодежь к успешной самореализации в разных сферах жизнедеятельности. Воспитание у молодого человека высоких гуманистических качеств: человеколюбия, уважения к окружающим, человеческого достоинства, культуры общения, цивилизованного сожительства – определено главным направлением воспитательной работы из пластунами. В деятельности Пласта прослеживается тенденция к эгалитарности, согласно которой отбрасывается доминирование одного пола над другим, пропагандируется их равенство. В обществе, где постоянно был ощутим недостаток ответственности и уважения к личности, представители обоих полов постепенно теряли такие гуманистические качества, как искренность, теплоту, открытость к людям,

чувствительность к потребностям других, культуру общения и умение находить компромиссы. На этой почве прорастали проявления тоталитарной психологии, авторитарного стиля семейного общения. Но эти негативные тенденции не коснулись Пласта.

Пласт – национальная скаутская организация Украины, это неполитическая и внеконфессиональная молодежная организация, цель которой – содействовать всестороннему, патристическому воспитанию и самовоспитанию украинской молодежи на основах христианской морали, опираясь на идейные основы Пласта, воспитывать молодежь сознательными, ответственными и полноценными гражданами местного, национального и мирового сообщества, современных лидеров. Пласт развивает духовные, умственные, социальные и физические качества своих членов, способствует передаче и пониманию истории, культуры и национальных традиций [1].

Пластовая методика воспитания базируется на таких основных принципах: добровольности членства, воспитании и обучении через игру и труд, поэтапной программе занятий и испытаний, системе самоорганизации групп, поощрению инициативы и самоуправления, познанию природы и жизни среди природы, поддержке специальных интересов и талантов детей и молодежи независимо от половой принадлежности.

По оценке Института проблем воспитания Академии педагогических наук Украины, сегодня Пласт является

единственной организацией Украины, которая имеет четкую и эффективную воспитательную систему. Программа занятий в Пласте включает еженедельные занятия групп, прогулки, экскурсии, лагеря, творческие, спортивные, интеллектуальные и другие соревнования. В течение года он организывает и успешно проводит более 100 воспитательных лагерей разной специализации: спортивные, морские, творческие, лыжные, альпинистские, археологические, конные, экологические, этнографические и др.

Пласт учит молодых людей, независимо от пола, брать инициативу на себя с целью усовершенствования общности и развития умения становиться лидерами-проводниками в обществе и государстве, отвечать самим за свою судьбу, доверять самому себе. Пластуны ставят перед собой требования, постоянно направляющие их к дальнейшему развитию, к дальнейшему труду над собой. Каждый измеряет свои успехи не только мериллом других, но и своим собственным; каждый состязается с собой, чтобы приблизиться к вершине своих способностей и врожденных обдарований (своему потенциалу); каждый стремится к самоактуализации и жизнелюбству.

Девушки могут достичь такой же автономии поведения и выявления активности, как и юноши. И, наоборот, от юношей можно ожидать выявления такой же экспрессивности, чувствительности, как и от девушек. Пласт разрушает мифы о женской неспособности как политика, бизнесмена, руко-

водителя всех уровней, а также мифы о неспособности мужчины как воспитателя детей. Юноши успешно развивают социально-перцептивные навыки, самораскрываются, учатся помогать и строить эмоционально-положительные отношения. Пластунов учат усваивать все лучшее от обоих полов, развивая в себе андрогинность. Независимость, уверенность, чувствительность, доброта и тактичность – ценные и полезные качества как для девушек, так и для юношей. Личностное развитие воспитанников идет путем сохранения равенства в их правах и возможностях.

Нами проведено изучение особенностей гендерной идентичности воспитанников Пласта. Исследовательско-экспериментальная работа осуществлялась в станицах Тернопольской округи и в Тернопольском городском подразделении Национальной скаутской организации Украины «Пласт». Общее количество респондентов – 98 (55 девушек, 43 юноши) в возрасте 16-18 лет (вторая возрастная группа Пласта – «юноши»). В психодиагностический инструментарий вошли: методика диагностики локуса контроля Дж. Роттера, типа гендерного поведения С. Бем, наблюдение за поведением, нарратив, метод экспертных оценок (экспертами выступили воспитатели, старшие пластуны, пластуны-сеньоры, менторы Пласта).

Исследование с использованием методики диагностики локуса контроля Дж. Роттера показало, что особенностью видения жизненных перспек-

тив воспитанниками Пласта является интернальный тип локуса контроля практически во всех сферах жизнедеятельности человека. Пластуны и пластунки считают возможным для себя контролировать свои формальные и неформальные взаимоотношения с другими людьми, завоевывать их симпатию и уважение, а также чувствуют свою ответственность за налаживание формальных та неформальных отношений, сохранение своего здоровья. Даже в отрицательном опыте самоутверждения в социуме они также отмечают свою вину или личную некомпетентность.

Диагностика типа гендерного поведения за методикой Сандры Бем засвидетельствовала, что 44 % пластунок смогли идентифицировать в себе полотицизированные женские и 58 % пластунов – мужские качества. 47 % воспитанниц и 37 % юношей Пласта идентифицировали андрогинные качества. При этом 5 % пластунок идентифицировали маскулинные качества. Для остальных (5 % пластунов и 4 % пластунок) пока характерен недифференцированный тип гендерного поведения, свидетельствующий о их пребывании на раздорожье полоролевого самоопределения.

Особого внимания заслуживают высокие показатели андрогинного типа гендерного поведения представителей обоих полов. Находясь в Пласте, девушки не утратили высокоразвитых феминных качеств в поведении, а вместе с их усовершенствованием обогатились маскулинными качествами, а

юноши, соответственно, не утратили маскулинных, обогатившись феминными. Андрогинные личности способны успешно строить свои взаимоотношения с другими людьми в различных сферах жизнедеятельности, целенаправленно прилагать усилия на самосовершенствование в соответствии со своими ценностными переживаниями и взглядами, реализовывать свои духовные потребности в самореализации, самовоспитании, саморазвитии.

Социальное окружение, наличие социально-адекватных моделей гендерного поведения мужчин и женщин, свобода от полоролевых стереотипов в практике воспитательной работы с воспитанниками Пласта создают благоприятные условия для успешной адаптации молодежи к самостоятельной жизни и создания в будущем эгалитарной семьи.

Воплощенные в деятельность Пласта идеи являются подтверждением возможности их реализации в условиях нашего общества, готовности внесения кардинальных изменений в воспитательную деятельность детских и молодежных негосударственных организаций при активном участии юношества, ориентированного на андрогинность как идеал гендерного воспитания и условие самореализации личности.

Украинское пластовое воспитание в его гуманистически ориентированном виде делает свой посильный взнос в формирование гендерной культуры современной молодежи, утверждение принципов гендерного равенства в общественной жизни Украины.

Проведенное исследование определяет перспективы изучения ведущих факторов гендерной социализации воспитанников Пласта разных возрастных групп (новачков – 6-12 лет, юношей – 12-18 лет, старших пластунов – 18-35 лет, пластунов-сеньоров – от 35 лет), внедрения в воспитательный процесс принципов психологического равенства полов, разработку конкретных программ развития индивидуальности, гармоничной целостности личности независимо, предупре-

ждения искажений в гендерной социализации.

Литература

1. Пласт – Национальная скаутская организация Украины // Режим доступа: <http://www.plast.org.ua/ru/>
2. Явір Іскра Борис. Гендерна соціалізація вихованців Пласту // Молодь і гендер: реалії та перспективи демократичного суспільства: Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції 25-26 травня 2006 року. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – С. 10-18.

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ РЕВНОЩІВ НА ПОДРУЖНІ ЗРАДИ

Петяк О.В.

аспірантка Хмельницький національний університет

Ключові слова: сім'я, ревнощі, зрада, сімейне консультування.

Питання сімейних ревнощів та причин їх виникнення присвячені праці Є. Потапчука, Т. Андреевої, Л. Шнейдер, Н. Потапчук, В. Поліщук та інших. В своїх роботах Є. Потапчук зауважує, що розлучення-одне із найсильніших емоційних та психічних потрясінь, що не проходить для подружжя безслідно. Сьогодні існує чимало подружніх пар, які при першому зіткненні з звичайними життєвими проблемами та труднощами вдаються до розлучення. Однак є пари, в яких одна із сторін робить усе для того, щоб врятувати шлюб.

Наразі статистика говорить про те, що Україна знаходиться на першому місці в Європі за кількістю розлучень. За даними Держкомстату, на 295 тисяч укладених шлюбів в Україні припадає 130,7 тисяч розлучень. Тобто розлучається 44,3% подружніх пар.

На сьогодні науковцями В.Кравець, Є. Потапчук, Л. Шнейдер та іншими виявлено багато причин які загрожують шлюбу і призводять до розлучення. На сам перед хотілось би розглянути один із багатьох видів це – ревнощі. Є. Потапчук у своїх працях і дослідженнях стверджує що, достатньою підставою і одним із найбільш частих мотивів при розлученні служить саме подружня невірність і зрада. Для сучасної сім'ї

любов-найважливіший мотив для вступу в шлюб. Зрада відображає різні протиріччя, конфлікти, дисгармонію між подружжям і спостерігається найчастіше в конфліктних проблемних сім'ях. Вивчення наукових джерел Т. Андреевої свідчить про те, що мотив зради найчастіше спостерігається при розірванні молодих шлюбів, що свідчить скоріше про легковажність та незрілість молодого подружжя, про нерозуміння сімейних цінностей. Велику роль тут відіграє етичне виховання та загальна культура людей. Крім того, як зазначає Т. Андреева, подружня вірність багато в чому залежить від дошлюбної поведінки чоловіка і жінки, які мають дошлюбні статеві зв'язки. Це пов'язано з тим, що ранній статевий досвід швидше за все не заснований на справжньому коханні. Таким чином, вірність, відданість – це моральний борг перед іншим партнером. Існує думка про те, що випадковий зв'язок або зрада, змушує людину зрозуміти, що в родині була любов. У дослідженнях Т. Яблонської зазначено, що 75% чоловіків не знаходять у випадковому партнері того, що очікували, і тим самим починають більше цінувати свою дружину. А серед невірних дружин число таких, хто не відчув нічого, крім розчарування

і докорів сумління, виявилось ще більше 90%. На думку Т. Яблонської, чоловіки усвідомлюють, що зробили помилку, зрадивши близьку людину. І все ж в більшості випадків, зрада не йде на користь любові. Зрада руйнує сім'ю, і неважливо хто зрадив чоловік чи дружина. Пробачити чи не пробачити залежить від людини, від бажання бути разом, від того скільки любові збереглося в душі, чи зможе, якщо не забути, то глибоко заховати образу нанесену зрадою.

Американський психолог Дж. Готтман, який вивчав процес сімейного спілкування виявив, що зрада в шлюбі є наслідком протиріч, конфліктів і несе в собі масу психологічних мотивів. В результаті зради найчастіше руйнується подружнє життя. Подружнє невірність може зустрічатися в практично здорових сім'ях, а може бути відсутня в зруйнованих. Потрібно зауважити, що в практиці сімейного консультування невірність зустрічається досить часто – це кожен четвертий випадок. Зважаючи на результати аналізу вказаних вище наукових джерел, ми дійшли висновку, що причини зради зводяться до наступних:

Випадковий зв'язок – як правило, така зрада не характеризується регулярністю, вона спровокована певними обставинами.

Пошук нових любовних переживань – цей тип зради характерний для подружжя зі значним стажем спільного життя, коли почуття згасли.

Відплата – заснована на бажанні помститися за невірність чоловіка або

дружини, щоб відновити почуття власної гідності.

Нова любов – найчастіше така причина характерна для шлюбів, у яких любов чи була відсутня взагалі, чи була незначною. Це вимушені шлюби, засновані на вигоді, страху самотності чи інших стосунках.

Заповнення – при цьому типі зрад людина компенсує недолік любовних відносин, які можуть виникати при розлуках або хворобах одного з партнера.

Цілком очевидно є те, що зрада це дуже сурове випробування для будь-якої людини, для будь-якого подружнього союзу, але перш ніж робити висновки, необхідно уважно і по можливості об'єктивно поглянути на ситуацію зради. Якщо це помилка людини, нехай і жорстока, але її треба вміти простити, і в будь-якому випадку шукати причини, а не звинувачувати інших.

Література:

1. Андреева, Т. В. (2005). Психология современной семьи: монография / Т. В. Андреева. – СПб.: Речь, 436 с.
2. Особливості психологічного консультування ревнивців / Є. М. Потапчук, Н. Д. Потапчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. – № 2 (47). – С. 233-239.
3. Шнейдер Л.Б.. Семейная психология: Учебное пособие для вузов. 2-е изд.–М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга.– 2006. 768 с.
4. <http://expres.ua/main/2015/08/23/148726-ukrayina-pershomu-misciyevropi-kilkisty-rozluchen>

GENDER IDENTITY OF THE DEPRIVED YOUTH

Kiz O.B.

Ph.D. (Candidate of Psychological Science),
Associate Professor (Docent) at the Psychology Department, Ternopil Volodymyr
Hnatiuk National Pedagogical University Ternopil, Ukraine

The formation of gender identity in terms of deprivation is characterized by inadequate absorption of samples of gender stereotypes that leads to sex undifferentiated type of behavior, hyper masculinity girls, diffuse gender splitting ego image. It was found out by experiments that deprived social conditions reflect gender orientations, ego-image, manifestations of gender behavior, lifestyle, and personal qualities of youth.

Keywords: deprived, deprivation of parent-family interaction, socialization, gender identity.

The awareness of belonging to male or female gender and the identification with its typical representatives can largely determine the content of gender behavior, lifestyle and the personal traits.

Based on experimental data on the basis of expert estimates, the interviews, narrative observations in fixed situations of communication, the following has been concluded. It was found out that the boys from boarding schools of all age groups are much less aware of the behavior that corresponds to the male gender roles than girls. In our opinion, there are special male psychological obstacles on the way to gender identity for the pupils of boarding schools. Primarily, it happens due to the fact that almost all of whom the boys faced routinely in the boarding schools were women.

In addition, masculine nature of the education is under pedagogical pressure in the boarding schools. The administration, teachers and educators present strict de-

mands about discipline, complete obedience, there are even some attempts to impose their will and decision on student. On students such circumstances of a purely «men affairs» boys are treated in the same way as girls, doing washing washed, cleaning, having duties in the dining-room, carrying out minor repairs of their own clothes and ironing them since childhood. It's certainly good on the background of acquiring the secondary masculinity. However, because of the dominant femininity the boys have no possibility to develop purely male qualities. The existence of a strict ban on smoking, fighting, the use of obscene words are the negative manifestations of masculinity, though, in some way helping to socialize children in society, combined with negative attitudes towards socially acceptable masculinity (in a normal school), persistence, autonomy and competition.

We should also mention a small amount of social channels for masculinity manifestations in socially acceptable ways

(gymnastics, racing, fighting games), which put the boys under discrimination conditions of gender socialization. The other types of masculine activity (technical design, professional skills, work and men's hobby) are also limited or absent, and it means that they cannot serve as a source of positive male identity. Instead, both boys and girls fall under the feminine line of educational influence, which activates the expression of such traditionally female characteristics like obedience, dependence, passivity, subordinate position. Such situation is complicated by the constant demands on students by teachers (mostly female): «be a man», «you're acting not like a «man», «you're a boy», etc. combined with the lack of opportunities to have a vivid example of masculine type of behavior in any of the areas of life.

According to the data we have gained, boys have the lack of communication with «real» men. It's very difficult to change internally «feminine» identification into the male or socio-cultural standards of masculinity. As a result, a gender identity is formed primarily as a result of identification with a certain status position or social myth «how to be a real man» or a «confusion of roles». A gender identity which is made under such conditions is diffuse, vague, personified, and vulnerable.

It might seem that girls from boarding schools should be in more favorable conditions, since the vast majority of staff – women. It was found out, that girls in school are not able to observe gender behavior of women in all social roles. Usually, girls can see their teachers at work,

when they are often inherent to «male» behaviors (organization, management, leadership). In addition, gender socialization under deprived conditions encourages girls to acquire traditionally masculine qualities, such as aggressiveness, assertiveness, competitiveness, militancy. It's very difficult for them to follow the positive standards of femininity, especially those which are promoted by the media – women's magazines, newspapers and TV commercials, because there are no magazines in boarding schools.

According to our observations modern schoolgirls usually put on sports wear (which mostly came as humanitarian aid from abroad), there is no jewelry, accessories, they are indifferent to their appearance. Many of them suffer from sharpness, clumsiness of movements, the lack of taste in the selection of color and styles.

One more irreparable harm which is made to girls from the boarding schools because of the absence of the hairstyles. For the treatment or prevention of lice very short hair do for girls is widely practiced in boarding schools, but it harms a psychological condition of a girl forever and also mirrors on her physical ego. And a mockery appearance as «bald head», even in the early school years, destroys all stages of the positive perception of their gender appearance, and thus sets the foundation of a negative image of the reproductive ego.

The awareness of gender identity through boys and girls and the identification with its typical representatives help to determine the content of gender behavior, the

way of life, and also the formation of the personal features.

To diagnose manifestations of gender behavior, we used the method parameters of Sandra Bem. We've chosen this canvass to find out the orientations towards both traditional sex roles, and the androgynous type, combining the feminine and masculine characteristics irrespectively to gender.

As it is shown in table 1, about 30% of girls from boarding school identified themselves with the female qualities and 28% of the boys from boarding school identified themselves with male qualities. Only 2% of the deprived girls and 3% of the deprived boys identified with androgynous qualities. Moreover, 3% of girls identified masculine qualities and 4% of boys – feminine qualities. The rest of the pupils were characterized by the non-differentiated type of sex-role behavior.

The study gave grounds for the following conclusions:

1. Therefore, the analysis of the data shows that students from the boarding schools are experiencing much greater difficulties with understanding themselves as men and women. Inheriting old

stereotypes and producing new, own values is what pupils from the boarding school adopt after graduating from school.

2. The key factor in gender socialization of the pupils from boarding schools are deprivation of parent-family interaction and the lack of adequate models for gender identification, the image of masculinity-femininity of relationships with teachers (mostly female contingent that demonstrates predominantly male behavior) and the experience with antisocial parents.

3. The gaining of gender identity by boys and girls under deprived conditions is characterized by inadequate adoption of gender stereotypes; it leads to undifferentiated gender type of behavior, hyper masculine girls, the misinterpretation of the gender ego.

4. There is an urgent need to find the ways to improve the system of gender education in boarding schools by restricting stereotypes and sexist attitudes, the orientations on the model of androgyny gender behavior, the development of specific programs in gender socialization.

ПОТРЕБОВО – МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Бугерко Я. Н.

кандидат психологічних наук, доцент

Національний економічний університет (м. Тернопіль), Україна

Колос А.О.

студентка юридичного факультету

Національний економічний університет (м. Тернопіль), Україна

***Анотація.** Розглянуто особливості функціонування мотиваційної сфери особистості студентів як необхідної передумови реалізації їх внутрішніх можливостей, що визначають духовну спрямованість особистісного зростання майбутнього фахівця.*

Ключові слова: духовні цінності, мотивація, навчально-професійна діяльність.

Keywords: spiritual values, motivation, educational and professional activities.

Вищий навчальний заклад – важливий соціальний інститут суспільства, завданням якого є формування високопрофесійних спеціалістів з розвинутими морально-духовними якостями. А тому однією з найбільш актуальних проблем сучасної вищої школи є побудова процесу навчання таким чином, щоб максимально активізувати мотиваційну сферу студентів. Проблема мотивації навчально професійної діяльності особистості, її динаміка – одне з нагальних питань сучасної професійної та педагогічної психології. Більшість наукових досліджень з проблем мотивації навчання проводились у 70–80-х роках минулого століття, відтак їх результати потребують осучаснення.

Студентський вік – це час важливих змін у самосвідомості молодої людини, її професійного становлення, рубіж

зростання «Я-професійного», «Я-соціального», «Я-рефлексивного». В цей час найінтенсивніше відбувається становлення системи ціннісних орієнтирів студентської молоді, зокрема важливого значення набуває духовна спрямованість особистісного зростання майбутнього фахівця. Вона засвідчує ціннісну орієнтацію особистості [1]. Варто зазначити, що цінності відіграють важливу роль як у житті окремої людини, так і в житті суспільства. Сформована ієрархія ціннісної орієнтації людини є основою як для прийняття рішень, так і регуляції її поведінки. На думку В. Малахова, сенс існування людини суттєво пов'язаний із обраними нею цінностями. Саме ціннісна орієнтація дає відповідь на запитання «заради чого» діє людина і «чому» вона присвячує свою діяльність.

Важливого значення для професійного становлення майбутнього фахівця має проблема формування духовних цінностей. Показником рівня розвитку духовності особистості є здатність орієнтуватися на вищі абсолютні цінності: Істини, Добра, Краси. Система універсальних цінностей всеохоплююча, оскільки вони «охоплюють життя в усій його повноті, насиченості, глибині, відкривають щось нескороминуче, одвічне» [4, 270]. Е. Помиткін вважає, що духовну спрямованість особистості можна визначити за її ціннісними орієнтаціями. Щоб наблизитись до абсолютної цінності – вищої Сутності у вихованні особистості, на думку вченого, потрібно спиратись на систему трансцендентальних цінностей, а саме: Віру, Надію, Любов та спрямованість на реалізацію ідеалів Краси, Добра та Істини в повсякденному житті.

Ефективність навчальної діяльності забезпечується низкою психологічних факторів, найважливіший з яких пов'язаний з формуванням позитивного відношення студентів до навчальної та майбутньої професійної діяльності. Таке ставлення студента до процесу навчання у вузі розвивається з розвитком мотивів, які забезпечують саморозвиток, самореалізацію та самовиховання особистості студента, їх прагнення до надбання професійно-важливих компетенції, навичок, вмінь та якостей. Сформованість мотиваційної сфери, а відповідно і функціонування мотиваційного механізму є необхідною передумовою успішності навчання та реалізації внутрішніх можливостей особис-

тості. Стимулюючо-мотиваційний компонент полягає в усвідомленні студентами їх власного стимулу до діяльності.

Мотивація навчально-професійної діяльності студентів – це система психологічних факторів, яка являє собою єдність спонук студента до навчально-професійної діяльності задля вирішення конкретних проблем та навчальних завдань майбутньої професійної діяльності за умов продовження розумової діяльності у нестимулюючих обставинах. А тому вона складається з низки постійно змінних і взаємозалежних спонук. Відтак, становлення мотивації є не простим зростанням позитивного або послабленням негативного ставлення до навчання, а ускладненням всієї структури мотиваційної сфери особистості студента. Як показують численні соціально-психологічні дослідження, мотивація навчальної діяльності неоднорідна, залежна від індивідуальних особливостей студентів, характеру найближчої референтної групи, рівня розвитку студентського колективу тощо. З іншого боку, мотивація поведінки людини, виступаючи як психічне явище, завжди є віддзеркаленням поглядів, ціннісних орієнтацій, установок того соціального пласту, представником якого вона є. Важливо зазначити, що навчально-професійна діяльність є полімотивованою, оскільки активність студента має різні джерела [2]. Одним із важливих механізмів культурного розвитку особи є соціально – психологічне занурення. Чим глибше студент

вникає у значення, теоретичні сутності дисципліни, тим досконалішою за обсягом і структурою стає його розуміння активність [5].

В. О. Мельман виділяє три види джерел активності: внутрішні, зовнішні, особистісні. До внутрішніх джерел навчально-професійної мотивації відносяться пізнавальні, соціальні і духовні потреби. Зовнішні джерела навчально-професійної мотивації визначаються умовами життєдіяльності студента, до яких відносяться вимоги, очікування і можливості. Вимоги пов'язані з необхідністю дотримання соціальних норм поведінки, спілкування і діяльності. Очікування характеризують відношення суспільства до навчання як до норми поведінки, яка приймається людиною і дозволяє долати труднощі, пов'язані із здійсненням навчально-професійної діяльності. Можливості – це об'єктивні умови, які необхідні для розгортання навчально-професійної діяльності (наявність вузу, посібників, підручників, бібліотеки тощо). Серед названих джерел активності, що мотивують навчально професійну діяльність, особливе місце займають особистісні джерела. До їх числа відносяться інтереси, потреби, установки, еталони і стереотипи, які обумовлюють прагнення до самовдосконалення, самоствердження і самореалізації в навчально-професійній і інших видах діяльності. Взаємодія внутрішніх, зовнішніх і особистісних джерел мотивації впливає на характер навчально-професійної діяльності та її результати. Відсутність одного з джерел призво-

дить до переструктурування системи навчально-професійних мотивів або їх деформації [3].

В науковій літературі зазначається, що мотивація навчально-пізнавальної діяльності складається із сукупності певних мотивів. Сам мотив навчально-пізнавальної діяльності – це намагання студента досягти певного рівня розвитку у вивченні та професійній діяльності, в основі якої лежать глибокі, міцні й різноманітні загальнонаукові та професійні знання, навички й уміння. Мотиви слугують внутрішніми рушіями навчально-пізнавальної діяльності особистості та детермінантами її результативності. За класифікацією І. Підласного мотиви об'єднуються у групи за спрямованістю та змістом: соціальні, пізнавальні, професійно-ціннісні, естетичні, комунікаційні, статусно-позиційні, традиційно-історичні, утилітарно-практичні. Відтак, вони поділяються на: зовнішні та внутрішні, усвідомлені та неусвідомлені, реальні та ілюзорні. Безумовно, що в ідеалі освітній процес повинен опиратися на внутрішні, усвідомлені та реальні мотиви навчальної діяльності студента, адже від мотивації учіння залежить ставлення до опанування знань: позитивне, байдуже чи негативне. Оскільки мотив є складним психічним утворенням, спонукальною причиною дій і вчинків, суб'єктивно зумовленою характеристикою особистості, викладач в процесі моделювання мотиваційно-організаційного етапу заняття повинен прогнозувати реальний вплив мотиваторів (пізнавальних інтересів, моральних переконань, духовних пріоритетів

тощо) на навчальну діяльність студентів, тобто стимулювати розвиток тих психологічних утворень, які детермінують прийняття рішення.

Позитивна мотивація навчально-професійної діяльності сприяє розвитку особистості студента, визначає не тільки напрям, але і способи реалізації різних форм навчальної діяльності, розвиває духовно-вольову сферу, яка виступає як значима детермінація факторів, що обумовлюють ефективність та специфіку навчальної діяльності в кожен інтервал часу. Вона визначається рядом специфічних факторів: характером системи освіти; організацією освітнього процесу у вузі; особливостями студента (рід, вік, рівень інтелектуального розвитку і здібностей, рівень домагань, самооцінка, сформованість духовних і моральних цінностей); особистісними особливостями викладача і, передусім, системою його стосунків зі студентами; специфікою навчальної дисципліни, її потенційними можливостями формування гуманістичних та духовних цінностей.

Дослідження психологічних детермінант внутрішньої мотивації студентів є завданням, що має велике значення для підвищення ефективності вузівської освіти і становлення особистості майбутніх фахівців. А тому, основне завдання освітнього закладу полягає в створенні умов для актуалізації духовного потенціалу через систему мотиваційних чинників формування духовної сфери особистості учасників освітнього процесу. Це дозволяє не лише впливати на духовний

розвиток студента, а й стає відправним пунктом та кінцевим результатом навчально-виховного впливу.

Таким чином, духовний розвиток – це двосторонній процес, в якому духовність особистості розвивається завдяки навчально-виховному впливу багатьох факторів освітнього процесу та соціалізації в цілому. Водночас, особистість сама здатна виступати активним творцем власної духовності, носієм, діячем, а відтак – суб'єктом духовної культури суспільства.

Література:

1. Бугерко Я. Н. Метод АСПП как средство развития духовного потенциала психолога-практика / Я. Н. Бугерко // *Wspolczesne problemy i perspektywy rozwoju* [Zbiór raportów naukowych]. (Warszawa, 30 – 31.01.2017). – Warszawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. – S. 60–63.
2. Гуменюк О. Феномен полімотивації: сутнісний зміст взаємин за модульно-розвивальної оргсистеми / Оксана Гуменюк // *Психологія і суспільство*. – 2001. – №1. – С. 74–123.
3. Мельман В. О. Психологічні фактори мотивації навчально-професійної діяльності студентів вищих навчальних закладів / В.О. Мельман // *Новий колегіум: науковий інформаційний журнал*. – Харків: Харківський національний університет радіоелектроніки, 2009. – № 6. – С. 56-59.
4. Помиткін Е. О. Ідеали краси, Добра та Істини у розвитку духовності майбутнього професіонала / Е. Помиткін / *Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. праць* / [гол.ред. Сисоєва С. О.]. – К.: ЕКМО, 2003. – С. 267-277.
5. Фурман А. В. Методолог – професія майбутнього / А. В. Фурман // *Психологія і суспільство*. – 2016. – № 1. – С. 16–42.

ПРОБЛЕМЫ АКСИОЛОГИИ В СОЦИАЛЬНЫХ И ГУМАНИТАРНЫХ НАУКАХ

THE PROBLEMS OF AXIOLOGY IN SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

Тулибаева Г.Р., Цапиенко В.А.

студенты 1 курса юридического факультета
Стерлитамакского филиала БашГУ

Научный руководитель – к.и.н., доцент **Бадретдинова С.А.**

Аннотация: В представленной статье рассматриваются особенности рассмотрения проблемы аксиологии в социальных и гуманитарных науках. В зависимости от научного направления и нужд познания, от раскрытия сущности самого понятия «ценность» обозначены весьма различные подходы к аксиологическим проблемам в разных науках.

Abstract: the article considers peculiarities of consideration of problems of axiology in social Sciences and Humanities. Depending on research areas and needs knowledge to reveal the essence of the concept of «value» denotes very different approaches to axiological problems in different Sciences.

Ключевые слова: аксиология, социальные науки, гуманитарные науки, ценность, философия.

Key words: axiology, social sciences, system of values of the person, philosophy, modern public thought

Ценности пронизывают всю жизнь человека, в особенности его духовную жизнь, и, разумеется, аксиологические проблемы не могут не рассматриваться в различных социальных и гуманитарных науках. Так, например, что знаменитый французский философ Блез Паскаль в тот период, когда ценности не считались особым предметом изучения философии, полагал: «именно художественными ценностями можно определить «величие и ничтожество людей» [1, с. 350]. Необходимо отметить, что мыслитель выде-

лял собственно художественные ценности, наиболее близкие к такой сфере, как искусство.

Разнообразие методов аксиологии в социальных и гуманитарных науках обуславливается разнообразием понятия ценностей в данных науках. Так, в зависимости от научного направления и нужд познания ценности будут рассмотрены в единстве или противопоставлении их онтологического, гносеологического и социологического аспектов, материального и идеального, личного и социального осознания

ценностей, в ракурсе их эстетических, моральных и социокультурных образующих. Безусловно, этим не ограничивается разнообразие способов аксиологии. К примеру, философы предполагают значение ценности в контексте трех разных позиций:

а) сравнение ценностей с объективными существующими парадоксами культурного пространства вопреки признания их в качестве характеристики, связанной с оценочной деятельностью человека;

б) признание в качестве ценностей специальных абстрактных сущностей вопреки их трактовки как предметов, важных для субъекта и удовлетворяющих его потребности;

в) причисление ценностей к индивидуальной реальности, важной только лишь для переживающего ее субъекта, вопреки их существования в форме надындивидуальной реальности [2, с. 80].

Культурологи, рассматривающие культуру как комплекс абсолютно всех ценностей, закрепляют и систематизируют различные исторические системы ценностей, в свое время способствовавших складыванию определенных типов цивилизаций.

Социологи и специалисты по психологии устанавливают значение ценности как нормы поведения и идеалы, в свойстве определенных исторических регулятивно-нормативных констант, которые проявляются в работе индивида и общества в целом. Отталкиваясь от сформировавшейся системы ценностей, индивид намечает свой путь самореализации как личности,

кроме того действует в определенных условиях жизнедеятельности.

Трудность восприятия системы ценностей человека обуславливается тем, что они не столько связаны с сознанием человека, сколько с бессознательной областью работы его психики. Как пишет И. М. Новрузлу: «В человеческих действиях одну из основных и определяющих ролей представляет бессознательное психическое в связи с сознанием как многокачественный и самоорганизующийся процесс, гарантирующий регуляцию инициативности различных степеней в целостной психической организации человека» [3, с. 5].

Предельно материалистически осознают ценности экономисты. Главной ценностью они считают труд человека, который способствовал становлению становлению и формированию культуры и основанной на ней цивилизации человечества. Подчеркнем, что вынужденный труд, как условие выживания первобытных людей, слабо объясняет формирование искусства, возникновение которого в тех тяжелых для человечества условиях можно признать как чудо.

Педагоги озабочены проблемами формирования аксиологической культуры личности, а потому их интересуют вопросы становления ценностной системы человека в процессе воспитания и обучения. Ценности, по мнению педагогов, это основа, на которой происходит социализация личности в конкретном обществе. «Ценность относится к числу таких общенаучных

понятий, методологическое значение которых особенно велико для педагогики. Будучи одним из ключевых понятий современной общественной мысли, оно используется в философии, социологии, психологии и педагогике для обозначения объектов и явлений, их свойств, а также абстрактных идей, воплощающих в себе нравственные идеалы и выступающих в качестве эталонов должного» [4, с. 39].

Таким образом, мы видим, что проблема ценностей поднимается во многих социальных и гуманитарных науках. Разнообразие методов аксиологии

обуславливается разнообразием определения понятия сущности понятия «ценность» в данных науках.

Литература

1. Соколова М. В. Мировая культура и искусство. М.: Academia, 2006. 368с.
2. Лельков А.А. Культурология. XX век. Энциклопедия. Т.1. – СПб.: Университетская книга; 000 “Алетейя”,1998. 447 с.
3. Новрузлу И. М. Глубинная психология и художественное творчество. Баку, 2003, 54 с.
4. Кирьякова А.В. Ориентация личности в мире ценностей. Журнал “Magister”, М., 1998, №4. 37- 43с.

ХУДОЖНЄ КІНО ЯК СИСТЕМНИЙ ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА

Авер'янова Н. М.,

кандидат філософських наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Ключові слова: кінематограф, мистецтво, патріотичне кіно, фільм, консолідація.

Keywords: cinema, art, patriotic movie, film, consolidation.

Проблема консолідації українства є доволі складною, її ґрунтовне вирішення потребує значних інтелектуальних і духовних сил, економічних ресурсів і політичної волі влади. Консолідація українства залежить від багатьох чинників, серед яких вагоме місце займає мистецтво. Воно, маючи здатність впливати на пізнавальну, емоційну та вольову сфери громадян, на їхню свідомість і підсвідомість, здатне змінювати цінності, ідеали, стереотипи й установки суспільства в цілому.

З усіх видів мистецтва особливий статус у суспільстві займає кіно, адже воно наймасовіше з мистецтв і саме в ньому об'єднані різні комунікативні системи. Художнє кіно – засіб культури, освіти і пропаганди, воно соціалізує і об'єднує людей. Через яскраві художні образи кіно пропонує певні варіанти особистісного буття, спонукає до осмислення і аналізу дійсності, підказує вибір і зразок поведінки. Художнє кіно змушує глядача ідентифікувати себе з героями фільму і активно включати їхні ідеали, принципи, спосіб поведінки і мислення у своє реальне

життя. Специфіка художнього кіно в тому, що воно впливає на глибинні пласти свідомості, торкається всіх струн душі людини та водночас відображає актуальні проблеми сучасності. Воно надзвичайно схильне до міфологізації, до розробки і втілення міфологічних змістовно-образних моделей. Кіно, виносячи у сферу свідомості індивідуальні та соціальні міфи, переосмислює їх по новому, з врахуванням специфіки реальної дійсності. «Кінематограф, особливо той, що перебуває в залежності від всесильного замовника, продукує міфи, потрібні цьому замовнику» [1, с. 11]. Без кіно не можна уявити сучасний цивілізований світ, воно відіграє значну роль у таких сферах суспільного життя як розваги, наука та політика.

Оскільки художнє кіно є одним з найпопулярніших видів мистецтва сучасності, об'єднуючим творчість і виробництво, то саме на нього покладаються великі надії щодо збереження культурної самобутності України, національної ідентичності та консолідації українства. Так, зарубіжні дослід-

ники у своїх працях продемонстрували, що інформацію більшість пересічних громадян отримують з підручників (у рамках загальної шкільної освіти), але фактично основними джерелами інформації є телебачення та кінофільми [3, с. 4]. Художнє кіно, завдячуючи своїй надмірній емоційності, гіперболізації, художньому прикрашенню та короткому часу (час демонстрації фільму), допомагає донести до глядача, закладену в ньому суть. Глядач не переймається проблемою достовірності художнього фільму, він під впливом емоційного враження сприймає ідею і готовий висновок, які вклав митець у свій кінотвір.

У сучасному кінематографі України з'явилися нетипові для вітчизняного кіно жанри та елементи жанрів – трилер («Ілюзія страху» Олександра Кірієнка, «Таємничий острів» Володимира Тихого), хорор або фільм жахів («Синевір» режисерів Олександра і В'ячеслава Альошечкіних), нуар («Плем'я» Мирослава Слабошпицького), екшен або бойовик («Вихід» режисера Ігоря Копилова, «Прорвёмось» Івана Кривчишина), кримінал («Ломбард» Любомира Левицького), еродрама («Німфо» Олег Борщевський) та ін. Зазначені жанри, насамперед, притаманні американському кінематографу, який досяг високого рівня візуальних і звукових спецефектів. Зважаючи на необхідність розширення українського кінорепертуару та підвищення професійного рівня кіномитців у сфері режисури і технологій виготовлення фільмів, таке художнє кіно в україн-

ському прокаті має право на існування. Окрім цього фільми з даною тематикою затребувані глядачами багатьох країн, відповідно – це касові збори та зацікавленість до зробленого в Україні кінопродукту. При цьому варто пам'ятати, що лише продумане і професійне поєднання американської видовищності у кіно та унікальності українського поетичного кіно можна створити якісний національний продукт. Як відомо, українське поетичне кіно представлено такими талановитими режисерами як Юрій Ілленко, Микола Машенко, Леонід Осика, Сергій Параджанов, акторами – Микола Гринько, Іван Миколайчук, Костянтин Степанков, Богдан Ступка, Гнат Юра, які маючи скромні фінансові та технічні можливості створили фільми, що дістали міжнародне визнання та не втратили своєї мистецької цінності й до нині. «У фільмів поетичного кіно багато спільного з творчістю шістдесятників і насамперед – прагнення осягнути неперехідні цінності людського буття, оновити в людських душах спотворені етичні ідеали, історичну пам'ять та скарби давнини» [2, с. 251].

На сьогодні важливим завданням українського кінематографу є створення патріотичного кіно. На нашу думку, патріотичне кіно – це не обов'язково реконструкція минулого України та фільмування її відомих історичних осіб, це кіно і про людей, які ризикуючи власним життям захищають свою Батьківщину, працюють для її розвитку, рятують інших людей, наприклад, від

наслідків аварій, ураганів, пожеж по-венеї та різних непередбачуваних об-ставин; це кіно про людей з гуманіс-тичними принципами і високими ду-ховними потребами, що активно їх відстоюють; про людей, які мають по-чуття власної гідності і вміють бороти-ся за свої ідеали. Такі українські філь-ми слугуватимуть зміцненню націо-нальної єдності, консолідації україн-ства, сприятимуть подоланню пропагандистських міфів, спрямова-них на руйнування єдності України як цілісної держави.

Позитивним є те, що в Україні кількість вітчизняних фільмів зростає щороку. Так, у 2016 р. в прокат вийшло – 30 фільмів, а в 2017 р. – 33 фільми [4]. Українські митці споді-ваються, що Закон України «Про дер-жавну підтримку кінематографії в Україні», ухвалений Верховною Радою України в березні 2017 р., дасть мож-ливість запровадити в нашій державі механізми для стимулювання розви-тку вітчизняного кіно, апробовані сві-товою практикою. Значною подією в кіномистецтві стало підписання у лис-топаді 2017 р. Президентом України Законів «Про внесення змін до Митно-го кодексу України щодо державної підтримки кінематографії в Україні» і «Про внесення змін до Податкового

кодексу України щодо державної під-тримки кінематографії в Україні». Ці закони сприятимуть виробництву на-ціональних фільмів високої якості та продовжуватимуть процес інтеграції України в світовий кінопростір.

Отже, художнє кіно, поєднуючи емоційне і раціональне, ідеологічне і психологічне, усім своїм багатством емоційно-образного змісту змушує гля-дачів активно сприймати закладені в фільмі певні цілі, уявлення, прагнення та ідеали, а також включати їх у своє реальне життя. Тому українській дер-жаві необхідно збільшувати кількість якісних фільмів вітчизняного виробни-цтва патріотичного спрямування, що сприятиме консолідації українства.

Література:

1. Брюховецька Л. І. Кіномистецтво. – К.: Логос, 2011. – 391 с.
2. Нариси з історії кіномистецтва України / Академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва. – К.: Ін-тертехнологія, 2006. – 864 с., іл.
3. Савельєва І. М., Полетаєв А. В. Социальные представления о прошлом: источники и репрезентации. – М.: ГУ ВШЕ, 2005. – 52 с.
4. У 2017 році в прокат вийшла рекордна кількість українських фільмів [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу: https://zaxid.net/u_2017_rotsi_v_prokat_viyshla_rekordna_kilkist_ukrayinskih_filmiv_n1440752

ОСОБИСТІСТЬ У ВІРТУАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Храменок Л. О.

викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

КЗ Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Ключові слова: віртуальна реальність, гіпертекст, комунікація, суспільство.

Людина завжди була занурена у феномен віртуальності, але вона не мала таких можливостей, що відкрила їй мережа Інтернету. Соціальні взаємодії віртуальної комунікації під впливом мережі Інтернету відкривають нам нову форму віртуальності. «Глобалізація віртуальної реальності, як стверджує О. П. Дзьобань, будучи об'єктивним закономірним процесом, що включає масштабне впровадження в культурну, економічну і соціально-політичну сфери суспільства, є незворотною і від наших свідомих зусиль залежить, чи буде вона безпечною, осмисленою й такою, що веде у передбачених формах до подальшого прогресивного розвитку людської цивілізації» [2, с. 260].

Останнім часом, особлива увага приділяється особливостям соціальних трансформацій, в зв'язку з впровадженням електронних технологій, що провокують різні соціальні наслідки. Так, на думку автора книги «Віртуальне суспільство XXI століття. Соціальні зміни в епоху цифрових технологій» А. Бюля, розвиток електронних технологій сприяє утворенню «паралельних» світів, де функціонують віртуальні аналоги реальних механізмів відтворення суспільства. Під віртуальним суспільством німецький соціолог розуміє «... суспільство, в якому виробництво, розподіл і

комунікація в значній мірі відбувається у віртуальних просторах, в кіберпросторі» [7, с. 143].

Взаємопроникнення віртуальної реальності в повсякденне життя призводить до трансформації соціальних співтовариств. Але говорити про повну заміну соціальних співтовариств віртуальними на даному етапі розвитку віртуальної реальності є неможливим, адже віртуальні співтовариства не лише швидко формуються, а й швидко розпадаються.

Під впливом віртуального простору завдяки мережним взаємовідносинам поступово втрачається природний взаємозв'язок між людьми, при цьому це сприяє зміні людських якостей.

Глобалізація віртуальної реальності змінює культуру, ритми та образ життя людини тощо. З розвитком віртуальної реальності відбулося формування віртуального простору, що створюється незалежно від людини, але передбачає взаємодію з реальністю її відчуттів.

Таким чином, виникає необхідність залучення у комунікацію, щоб зменшити дистанцію між написанням тексту та його читанням, яскравим прикладом може служити мережа Інтернет. У мережному просторі ми можемо забезпечити анонімність написання

тексту, з постійним оновленням співворства. Стирання лінійності написання тексту як основного компоненту гіпертексту дозволяє визначати пріоритетність віртуалізованих форм взаємодії спрямовуючи комунікацію в бік нелінійної мережної мови.

При побудові гіпертексту ми не можемо створити ієрархічну структуру, адже в даному виді тексту немає ні початку ні кінця. Як стверджує В. О. Саяпін, «нині простір мережі Інтернет постійно розширюється, збільшується і кількість віртуальних комунікацій, тобто передається все більша кількість гіпертекстів, які, переплітаючись, конструюють нові гіпертексти» [5, с. 106]. Постійне оновлення внутрішніх зв'язків гіпертексту, може породжувати дублювання тексту, що призводить до розмивання смислу.

Так, комунікація не лише набуває більш глобальний і масштабний характер, але і веде людину все далі від справжньої комунікації зі світом, веде до спотворення істинної картини світу, до заміни її квазіреальностями.

Комп'ютерна віртуальна реальність відкриває нам нові можливості, навіть можливо сказати в деякій мірі необмежені можливості. Занурюючись у віртуальну реальність людина не просто відіграє роль суб'єкта, вона може уявити себе і об'єктом, та подивитись зі сторони, так би мовити збоку на свої вчинки. Так, завдяки комп'ютерній віртуальній реальності можливості людини стануть безмежними. Перебуваючи у комп'ютерній віртуальній реальності людина може зробити помилки, за які в реаль-

ному житті могла б одержати не лише людські пересуди, а й суворіші покарання. На перший погляд може здатись все дуже ідеально, комп'ютер не лише виступає друкарською машинкою, чи то всевітньою енциклопедією за допомогою Інтернету, а й найпотужнішим механізмом по відшліфуванню нашого життя від помилок. Але чи не впливає все це на нашу підсвідомість? Якщо поставити на чашу терезів всі переваги й недоліки від перебування у віртуальній реальності, що переважить? Яку б відповідь в результаті ми не одержали, людство не відмовиться ні від використання комп'ютерної віртуальної реальності так і від самого комп'ютера. Наприклад, з появою автомобіля з'явилися численні аварії, але розуміючи це людина все рівно користується послугами авто. Ми лише можемо вибирати, в залежності від ситуації, більш надійний вид транспорту. Як влучно зазначила В. І. Аксьонова, «створюючи високі технології, людина потрапляє в нове інформаційне середовище взаємодії, так як виникає необхідність адаптації до них. Ці технології управляються вже не безпосередньо, а саморозвинутими технічними системами, що стають все більш автономними і непередбачуваними по відношенню до людини. Такий підхід відповідає концепції сучасної постнекласичної картини світу, коли флуктуації стають нелінійними, саморозвитковими, відкритими до взаємодії» [1, с. 247].

Крім того, В. Дупак аналізуючи негативні прояви впливу віртуальної реальності на особистість людини, від-

мічає важливість фактору «маніпуляції свідомістю й підсвідомістю людини в системі віртуальної реальності. З урахуванням проблеми Інтернет й ігрової залежності, можливість маніпулювання свідомістю в системі віртуальної реальності – це факт, що вже не викликає сумнів» [3, с.193].

«Інтерактивне поліморфне інформаційне середовище і так звана інформаційна магістраль – Інтернет – створюють можливості побудови нового суспільства, що базується на прилученні до мережі людського інтелекту. У цьому електронно-цифровому суспільстві окремі особистості та підприємства створюють матеріальні блага через застосування знань, накопичення в мережі інтелекту і промислового виробництва, сільського господарства та галузі послуг» [6, с. 17].

Розвиток Інтернету сприяє перенесенню людьми своєї інформаційної активності та взаємодій з середовища створеного традиційними інформаційно-комунікаційними технологіями в віртуальне середовище. Як зазначає В. М. Розін «в Інтернеті створюється реальність одночасно технічна й природна, публічна й персональна, керована людиною й незалежна від неї. Світ Інтернету – це світ віртуального спостерігача й одночасно світ, що охоплює усіх користувачів Інтернету. Це світ особистого поля й зусиль віртуального спостерігача, так би мовити, його віртуальне продовження, і світ дії (поле) усіх інших користувачів» [4, с. 17].

Дослідження комп'ютерних віртуальних технологій може допомогти в

реалізації варіантів подій які ще не відбулися. На мою думку, технологія віртуальної реальності є однією з можливостей відшукування раціональних рішень.

Література

1. Аксьонова В. І. Формування комунікативної культури особистості в умовах глобалізації та інформаційного суспільства / В. І. Аксьонова // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. / Гол.ред. В. С. Пазенок. – К.: КУТЕП, 2011. – Випуск 10. – С. 239–258.
2. Дзьобань О. П. Діалектика глобалізації віртуальної реальності й суспільного розвитку / О. П. Дзьобань // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол.ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2013. – Випуск 73 (№6). – С. 254-260.
3. Дупак В. Вплив віртуальної реальності на особистість людини: соціально-філософський аналіз / В. Дупак // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол.ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 63 (№8). – С. 192-194.
4. Розин В.М. Интернет – новая информационная технология, семиозис, виртуальная среда / В.М. Розин // Влияние интернета на сознание и структуру знания; отв. ред. В.М. Розин. – М.: ИФРАН, 2004. – С.3–23.
5. Саяпин В. О. Смысловые реалии гипертекста в виртуальной коммуникации / В.О. Саяпин // Весник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. –2012. – Випуск № 3. – С.105 – 113.
6. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество / Д. Тапскотт. – М.: Рефл-бук, 1999. – 432 с.
7. Bühl A. Die virtuelle Gesellschaft des 21. Jahrhunderts: sozialer Wandel im digitalen Zeitalter / A. Bühl. – Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2000. – P. 143.

ИММАНУИЛ КАНТ О ПРАВЕ И ВОЗМОЖНОСТЯХ ЕГО ПОЗНАНИЯ

Нарбекова Л.Р., Тимербулатова Р.Ф.

студенты 1 курса юридического факультета

Стерлитамакского филиала БашГУ

Научный руководитель – к.и.н., доцент *Бадретдинова С.А.*

Ключевые слова: право, личность, человек, справедливость, свобода, мораль, категорический императив.

Keywords: law, person, justice, freedom, morality, the categorical imperative.

Учение Иммануила Канта о праве и его познании, актуальное и в наши дни при изучении общей теории права и государства, основано на следующих принципах его социально-философских идей:

1) нравственность и человек (личность) – это абсолютные ценности, точнее, это то, что не имеет цены, выше всякой цены, не допускает никакого эквивалента, а имеет внутреннюю ценность (достоинство);

2) личность – это не средство осуществления каких-либо планов (даже самых общих и благих), а цель, т. е. разумное существо, законодательствующее в царстве целей, свободное по отношению ко всем законам природы, повинующееся только тем законам, которые оно само себе дает [2, с. 447];

3) природа человека (личности) дуалистична: с одной стороны, личность как существо мыслящее, принадлежит к умопостигаемому миру, а с другой стороны, она (личность) – часть чувственно воспринимаемого мира; человек обладает автономной волей, кото-

рая принадлежит целиком к умопостигаемому миру и подчиняется законам, установленным этим миром; свобода имманентна (внутренне присуща) человеческой личности.

Абсолютное оправдание любого действия человека и его (действия) подлинная моральная ценность в том, что эти действия совершаются не по склонности, а из чувства долга. Из своих умозаключений Кант делает вывод: «...я должен... рассматривать для себя законы умопостигаемого мира как императивы, а сообразные с этим принципом поступки – как обязанности» [2, с. 234].

Нравственный закон Кант называет «категорическим императивом», который априорен, т. е. независим от опыта, каких-либо внешних влияний, а потому является безусловным и общеобязательным. По Канту, существует только один категорический императив, а именно: «...поступай только согласно такой максиме (правилу поведения), руководствуясь которой, ты в то же время можешь пожелать, что-

бы она стала всеобщим законом» [1, с. 400].

Так как личность свободна, но дуалистична, и на ее волю оказывает влияние и внешний мир, мир чувственного (желания, склонности), то личность в своих действиях не всегда руководствуется категорическим императивом, т. е. индивидуальная свобода очень часто перерастает в произвол.

По Канту право – это система прав и обязанностей, где право одной личности корреспондирует обязанности другой личности и наоборот; при этом, во-первых, понятие права касается лишь внешних (практических) отношений между лицами; во-вторых, понятие права означает лишь отношение одного лица к произволу другого лица; в-третьих, в этом взаимном отношении произвола не принимается во внимание даже материя этого произвола, т. е. его цель, вопрос состоит лишь в том, совместим ли поступок одного из двух лиц со свободой другого, сообразной со всеобщим законом.

Таким образом, право – это совокупность условий, при которых произвол одного лица совместим с произволом другого с точки зрения всеобщего закона свободы [3, с. 253]. Из такого понимания права следует, что оно призвано регулировать внешнюю форму поведения людей.

Кант разделяет мораль и право. Он пишет, что всякое законодательство может различаться по мотивам; то законодательство, которое делает поступок долгом, а этот долг также мотивом, есть этическое законодательство; то

законодательство, которое не включает это условие в закон и, стало быть, допускает и иной мотив, а не самое идею долга, есть юридическое законодательство; учение о праве и учение о добродетели отличаются друг от друга не столько своими разными обязанностями.

Из воззрений Канта следует, что задача права заключается в том, чтобы надежно гарантировать мораль (субъективные мотивы, строй мыслей и поведения), а также то социальное пространство, в котором мораль могла бы нормально проявлять себя, в котором смогла бы беспрепятственно реализовываться свобода индивида. В этом суть кантовской идеи о моральной обоснованности права.

Осуществление права требует того, чтобы оно было общеобязательным. И право, по Канту, носит общеобязательный характер. Это следует из его утверждения о том, что долг (практически безусловная необходимость поступка) должен иметь силу для всех разумных существ и лишь поэтому должен быть законом также и для всякой человеческой воли.

Кроме того, все индивиды равны перед правом (или законом). Кант пишет, что долг принадлежит не главе в царстве целей (а цель – это личность (человек), следовательно, царство целей – это общество людей), а каждому члену общества, и притом всем в одинаковой мере.

Закон, будучи объективным, во всех случаях и для всех разумных существ должен содержать в себе одно и

то же определяющее основание воли (т. е. категорический императив).

Кант связывает право, в отличие от морали, с правомочием принуждать, а придать праву необходимое ему свойство принуждать способно лишь государство – исконный и первичный носитель принуждения. По Канту, оказывается, что необходимость образования государства и его существование обусловлены, в конце концов, требованиями категорического императива.

Согласно теории Канта, творцом права (закона) является общество людей, и в этом смысле человек как член общества – творец права.

Список литературы

1. История политических и правовых учений / под общ. ред. Вл. С. Нерсеянца. М., 2011.
2. Кант И. Сочинения. В 8 т. М., 1994. Изд-е 1. С.- 493
3. Кант И. Сочинения. В 8 т. М., 1994. Т. 6. Изд-е 3. С.- 532

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИКТАТУР В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

Грабовська І.М.

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник Центру українознавства
філософського факультету Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Аналіз специфіки тоталітаризмів як в якості особливих політичних режимів, так і персональних тоталітарних диктатур залишається серед низки актуальних наукових тем сьогодення. Для України, яка знаходиться у ситуації неоголошеної агресії з боку неоімперськи налаштованого Кремля з режимом В.В. Путіна, подібна проблематика набуває не лише теоретичного значення, але й практичного, необхідного для формування моделей спротиву новому тоталітаризмові та персональній диктатурі, що так активно утверджуються в РФ. Особлива тема – ставлення російських жінок до свого президента В.В. Путіна. Розмаху прогітлерівської істерії у Німеччині ще не досягнуто, але, вочевидь, вже залишилось недовго чекати. І з цією реальністю ризиковано не рахуватися сьогодні всьому світові.

Маємо цьому чимало прикладів-підтверджень. Так, в далекому вже 2002 році вся Росія «співала» й танцювала на дискотеках разом з дівочою групою «Поющие вместе» пісню «Как Путин» (інший варіант назви – «Такой, как Путин»), де є побажання-мрія щодо особистісного щасливого майбутнього, «женского счастья», висловленого у таких промовистих словах:

«Такого, как Путин, полного сил./ Такого, как Путин, чтобы не пил./ Такого, как Путин, чтоб не обижал./ Такого, как Путин, чтоб не убежал» [5, с. 210].

Особливо «нестримні» у своїй прихильності до Владіміра Владіміровича співачки з глибинки. Так, Машані (псевдо співачки з Новосибірська) виконує пісню «Мой Путин», у кліпі до якої Машані звертається на «ти» до свого кумира. Далі наводимо слова пісні, хоч і бездарні, проте промовисті: «Где твой страх, /Когда грозит война / На всех фронтах? / Ты видишь путь, / Идешь навстречу ветру – /И не свернуть. /Рискованно,/ Но ты в себе уверен / И будешь себе верен». Далі йдеться про особистісні переживання героїні пісні: «А я?/ Очарована, околдована/ Не могу забыть тебя/ (Да кто же он?)/ А ты... /Припев:/Ты Путин, да ты же Путин, /Я быть с тобой хочу, /Тебе я вслед кричу:/«Мой Путин, мой милый Путин!//Возьми меня с собой, /Хочу я быть с тобой» (виділ. авт.) [4].

У пісні навіть є «програма дій» для «простого» народу. Що ж робити пересічному росіянинові? Бігти за своїм героєм! Саме так пропонує зробити героїня пісні у наступних рядках тексту: «И как же тут быть?/ Бежать, бежать, бежать!// Бежать?/Конечно,

мы побежим за ним! /Он же Путин!» (виділ. авт.) [4]. Це один із найяскравіших прикладів поєднання віри у всемогутність нового царя Росії (до речі, у світових ЗМІ вистачає матеріалів, які стверджують, що найближче путінське оточення, яке раніше називало його між собою «босом», тепер іменує «царем»).

Неважко віднайти й історичні паралелі тим процесам, які відбуваються у сучасній РФ [1, с. 177], наприклад, з гітлерівською Германією. У нацистській Німеччині, як і в нацистській партії було чимало яскравих жінок. Їхні «...яскраві біографії допомагають не лише краще дізнатися про те, що відбувалося у Третньому рейхові, але й відображають історію емансипації в першій половині минулого століття, яка не залежить від націонал-соціалізму, – зазначає сучасна німецька дослідниця Анна Марія Зігмунд. – Дивно, але жінки, наближені до Гітлера, лише дуже віддалено відповідали образіві жінки, який малювала націонал-соціалістична пропаганда – такого собі «цвіркуна коло печі». Хоча один виняток все ж є – Єва Гітлер, уроджена Браун, коханка Гітлера» [2, с. 5]. Авторка дослідження «Жінки Третього рейху...» намагається дати відповідь на запитання, чому яскраві, вольові та самостійні жінки «...беззастережно підкорилися режиму, який проголосив главенство чоловіка в суспільстві, який позбавляв жінок найменшого шансу на участь у політиці і навіть заборонив «Союзу німецьких дівчат» пройти святковим маршем перед улюбленим

фюрером». І далі А.М. Зігмунд наголошує: «Це історичний курйоз – містична психологічна загадка, до цього часу нерозгадана і яка існує набагато довше, ніж проіснував сам Тисячолітній рейх» [2, с. 6].

Можливо, справа у тому, що людство ще не знає, як діють соціопати на психічний та розумовий стан спільноти. Особливо ж варто було би знати, як діють ті з них, хто на самій вершині владної піраміди. Гітлер, безумовно, належав до розряду соціопатів. Дослідник життєдіяльності А. Гітлера та впливу його особистості на німецьке суспільство доби фашистського тоталітаризму Я. Кершоу у книзі «Гітлер» задається питанням, чому і наприкінці війни влада фюрера залишалась міцною, коли вже сам Гітлер, як і його «Тисячолітній рейх» фактично став руїною. «В останні місяці війни, хоча йому було близько 55-ти років, Гітлер був схожий на діда. Волосся посивіло, руки помітно тремтіли, увесь згорблений – він міг зробити хіба що кілька непевних кроків; очі налиті кров'ю, а з рота часом капала слина» [3, с. 168]. Портрет не просто хворої людини, а повної психічної та фізичної руїни. Зрештою, і сильно «любимий русским народом Сталин» був так само соціопатом. Не виключено, що в особі Путіна сучасна Росія отримала вождя з тієї ж когорти.

Література:

1. Див. про це: «Дойчланд, Дойчланд юбер аллес...» // *Енциклопедія Третього рейха*. – М.: ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛ класик, 2005. – 3-е изд. – с.177.

2. Зигмунд А.М. Женщины Третьего рейха: М. Рейтер, И. Гесс, А.фон Риббентроп, Т.фон Харбоу, З. Леандер, Э. Баур. – М.:АСТ: Астрель, 2005. – 351с.
3. Кершоу Я. Гитлер. – К.: Вид-во «Мега-тайп», 2000. – 240 с.
4. Текстпесни «МойПутин». – [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://lyricstranslate.com/ru/mashany-moy-putin-%D0%BC%...D0%BD-lyrics.html>
5. Цит. за: Блан Е. Родом із КГБ. Система Путіна. – К.: Темпора, 2009. – 360с.

